VAŽECKÉ NOVINY

SPRAVODAJ OBCE VAŽEC • SEPTEMBER 2009 • ROČNÍK 1 • ČÍSLO 3

ZDARMA

Važecký chotár opäť najkrajší

Važecké družstvo sa zásluhou našich poľnohospodárov môže pýšiť najkrajším chotárom v Liptove i na Slovensku. Dokazujú to výsledky súťaží, ktoré v rámci regiónu vyhlasuje Liptovská poľnohospodárska a potravinárska komora a na celoslovenskej úrovni Ministerstvo pôdohospodárstva SR v spolupráci s Klubom poľnohospodárskych novinárov Slovenska a organizačným garantom Agentúrou pre rozvoj vidieka.

Važeckí poľnohospodári porazili v regióne 8 konkurentov a víťazstvom obhájili svoju pozíciu z minulého roka. K tomuto úspechu tohto roku pribudlo aj najvyššie umiestnenie v rámci 60 subjektov z celého Slovenska.

Odborná porota hodnotila celkový dojem z územia, na ktorom subjekt hospodári. Hlavnými kritériami bolo obhospodarovanie (využívanie pôdy, upravenosť pozemkov), udržiavanie pozemkov (zdravotný stav porastu, výživa), stupeň zaburinenia, využívanie závlah. Posudzované boli aj výrobné, prevádzkové a skladovacie priestory (hospodárske dvory, senníky, chodníky, cesty, zeleň – upravenosť, čistota).

Spokojnosť s úspechmi netajil ani predseda družstva Zoltán Strcuľa: „Pre nás to znamená veľa. Je to nielen prestíž v rámci Slovenska, ale aj odmena za našu prácu, ktorú vykonávame už dlhšiu dobu. Snažíme sa mať udržiavaný chotár i estetický dvor. V rámci Liptova máme jediní ekologické hospodárenie, takže je to pre nás ešte zložitejšie ako pre iných. Nemôžeme napríklad striekať porasty proti burine, ale musíme všetko mechanicky odstraňovať.“

Prácu družstevníkom podľa slov predsedu znepríjemňujú niektorí občania Važca, ktorí vysýpajú smeti kdekoľvek v chotári. Okrem toho, že to kazí estetický dojem, družstvo odpad odstraňuje na vlastné náklady.

Najkrajší chotár Slovenska si nedávno prezreli i hostia z Malty. Predstaviteľov tamojšej samosprávy a niekoľko podnikateľov v poľnohospodárstve naši družstevníci privítali na Hovalde, kde si mohli vychutnať krásne výhľady na široké okolie i obdivovať važecký folklór v podaní FZ Stráne. Na poľnohospodárskom dvore hostí zaujala najmä nová pôrodnica pre hovädzí dobytok za 93 tis. € a tzv. Steinerove búdky, kam sa na sedem dní umiestňujú čerstvo narodené teliatka.

V rámci projektu modernizácie družstva by mali tohto roku dokončiť rekonštrukciu krytého hnojiska a začať s prestavbou ovčína. Okrem toho pokračujú v obnove strojového parku. Doteraz nakúpili nové stroje v hodnote zhruba 133 tis. €. V druhej etape podávajú nový projekt na prerobenie maštalí č. 8 a 9 na komplex odchovu kráv bez trhovej produkcie mlieka, teda na mäso. V živočíšnej výrobe v súčasnosti zvýšili počty hovädzieho dobytka na 1400 kusov a oviec na 700 kusov.

Rastlinnú výrobu zameranú na

(Pokračovanie na 3. strane)

Okolo nových bytoviek vyrastá smetisko

Medzi obyvateľmi obecných bytoviek sa rozpútala malá odpadková vojna. Niektorí nájomníci z dvoch novších bytoviek sa totiž začali zbavovať smetí nekultúrnym spôsobom. Buď na tento účel využili kontajnery od susedov zo 16-bytovky, alebo im rovnako dobre poslúžil Váh a jeho brehy. Títo ľudia totiž nemajú vlastné „kuka" nádoby.

Podľa názoru niektorých nájomníkov 16-bytovky, chybu urobila obec. „Keď nám odovzdávali byty, ešte za bývalého starostu, prvá podmienka bola, že musíme mať zakúpené kuka nádoby. Mali to tak urobiť aj pri nových bytovkách," povedala nám jedna z nájomníčok.

Pracovníčka úradu Adriana Ilavská potvrdila, že nájomníci boli pri preberaní bytov upozornení na potrebu zabezpečenia vlastných nádob na odpad ako aj poštových schránok. Zároveň zdôraznila, že sa tak stalo pri 16-bytovke aj pri dvoch 8-bytovkách. „Nájomníci 16-bytovky si všetci postupne zadovážili nádoby na odpad, pri nových bytovkách sa tak zatiaľ nestalo," dodala A. Ilavská. Vedenie obce sa rozhodlo situáciu vyriešiť zakúpením kontajnerov, ktoré budú slúžiť pre obyvateľov všetkých troch bytoviek. „V bytovkách je spolu 32 bytov, čo už je vlastne také mini sídlisko. Aby sme tam zabezpečili kvalitné odpadové hospodárstvo, aj v prípade zmien nájomníkov bytov, obec zakúpila kontajnery a umiestnime tam aj nádoby na separovaný zber. Za vývoz odpadu budú nájomníci platiť rovnako ako ostatní občania, ale do nádob nemusia investovať. Je to taký ústretový krok zo strany obce, ale radi by sme zaktivizovali aj samotných nájomníkov, napríklad nejakou brigádou na skrášlenie okolia, prípadne vybudovania miesta na hranie pre deti," uviedol starosta obce R. Profant.

Všetky nájomné byty sú momentálne obsadené, obec však stále eviduje dvoch neplatičov. Ak sa situácia nevyrieši, je pravdepodobné, že od novembra s nimi obec nepredĺži nájomné zmluvy a budú musieť byty uvoľniť. **(mm)**

Žiakom v škole chýbajú základné učebnice

Nový školský rok priniesol so sebou niekoľko problémov, s ktorými sa musia popasovať pedagógovia a vedenie miestnej základnej školy. Najväčším z nich je úplná absencia niektorých učebníc. Hoci novým školským zákonom štát určuje školám 70 % vzdelávacieho programu, učebné materiály k daným témam si musia pedagógovia zháňať sami.

Konkrétne situáciu objasnila riaditeľka školy Agata Ilavská: „Realizácia štátneho vzdelávacieho programu je problematická kvôli nedostatku učebníc. Napríklad šiestaci nemajú žiadnu novú učebnicu, učia sa zo starých, ktoré musia učitelia aktualizovať a dopĺňať. Piataci majú síce učebnice na výtvarnú či hudobnú výchovu, ale nemajú slovenčinu, matematiku, dejepis či zemepis. Základné učebnice chýbajú aj druhákom, majú len vlastivedu a etiku a vôbec nemajú napríklad pracovné zošity alebo čítanie."

Tvrdým orieškom pre školy je tiež zháňanie učiteľov na cudzie jazyky, ktorých je na Slovensku všeobecne nedostatok. Nový školský zákon určuje výučbu jedného cudzieho jazyka už od tretej triedy a od šiestej triedy sa žiaci povinne učia dva cudzie jazyky. Naša škola má podľa riaditeľky situáciu zvládnutú. „Zatiaľ máme pedagógov na výučbu cudzích jazykov, prijali sme novú učiteľku s aprobáciou slovenčina – nemčina a jedna učiteľka si navyše rozširuje vzdelanie štúdiom angličtiny, aby ju mohla odborne vyučovať," dodala A. Ilavská. Problémy majú v škole aj s niektorými rómskymi žiakmi. V tomto školskom roku pokračuje jedna špeciálna trieda pre druhý a tretí ročník, v ktorej je 10 rómskych detí. V tzv. nultom ročníku, ktorý je určený pre deti zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia, ktoré nenavštevovali predškolské zariadenie, je 11 detí z rómskej osady. Tie musia pedagógovia učiť zvládať základné hygienické návyky a sociálne zručnosti, mnohé dokonca nevedia ani po slovensky. V školskom roku 2009/2010 navštevuje základnú školu 205 žiakov v jedenástich triedach (9 bežných, jedna špeciálna, nultý ročník) a materskú školu 48 detí v dvoch triedach. Otvorili i jedno oddelenie školského klubu detí, ktoré navštevuje 29 žiakov. Vyučovací proces má na starosti 14 pedagógov a jedna vychovávateľka. Novými učiteľkami sú Lýdia Poliaková (prvý ročník) a Jana Lištiaková (Sj, Nj).

V ponuke záujmových krúžkov pribudli k stabilným krúžkom (hasičský, zdravotnícky, poľovnícky, aerobik, futbal) aj novinky ako stolný tenis, ekologický krúžok, mediálna výchova a florbal. ZŠ v minulom roku nadviazala partnerský vzťah so ZŠ v Blatnej (ČR) a tento rok začínajú aj s prvým spoločným projektom. Jeho úlohou je opäť naučiť deti rozumieť jazyku svojich susedov, prostredníctvom písania poviedok a iných literárnych útvarov v materinskom jazyku a ich následným vymieňaním a prekladom. **(mm)**

V skratke...

◆ Príslušníci policajného zboru úspešne zadržali rómskeho páchateľa, ktorý má na svedomí viacero krádeží v rodinných domoch, dvoroch či hospodárskych budovách. Osemnásťročný páchateľ – ako sám uviedol - sa v obci zdržiaval na návšteve. Svoj pobyt v obci využil na opakovanú kriminálnu činnosť. V ČR, kde má trvalý pobyt bol už opakovane za obdobné krádeže policajne stíhaný.

◆ Obec investovala 1 207 € na vysprávky najkritickejších úsekov miestnych komunikácií. Provizórne sa opravili jamy na ulici Podkrivánskej, Stankovom brehu a ulici K jaskyni. S riadnou opravou komunikácií sa čaká kvôli plánovanej výstavbe kanalizácie. Tá by sa mala podľa najnovších informácií z Liptovskej vodárenskej spoločnosti začať budovať na jar budúceho roku.

Važecký chotár opäť najkrajší

● *Hostí z Malty zaujali aj Steinerove búdky pre teliatka.*

(Dokončenie z 1. strany)

krmoviny tohto roku obohatili o pestovanie topinamburov na výmere 7 hektárov. Topinambur je rastlina podobná zemiakom, ktorá obsahuje inulín, minerálne látky (železo, kremík, zinok, horčík, draslík, fosfor, vápnik), vitamíny skupiny B a C, pektínové látky, vlákninu, organické kyseliny a aminokyseliny. Topinambur reguluje krvný tlak a tráviaci systém, chráni pečeň a obličky. Pôsobí antistresovo, dodáva energiu, zvyšuje schopnosť koncentrácie. Odporúča sa aj ako prevencia proti artritíde, reume a osteoporóze.

Michaela MATEJKOVÁ

Kontrola odhalila nedostatky

V dňoch 17. až 27. 8. vykonali pracovníci odboru kontroly Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR následnú finančnú kontrolu použitia verejných prostriedkov poskytnutých z rozpočtovej kapitoly MVaRR o poskytnutých dotáciách na obstarávanie nájomných bytov.

Po preskúmaní všetkých podkladov dospeli kontrolóri k záveru, že bol porušený zákon pri uskutočnení verejného obstarávania. Namiesto zadania podlimitnej zákazky v celkovej hodnote 22 miliónov 241 tisíc korún na výstavbu dvoch osembytových jednotiek sa uskutočnilo dvojmo zadanie podprahovej zákazky v sumách po 11 miliónov. Existuje podozrenie, že sa tak udialo s cieľom zadania zákazky vopred vybranej stavebnej firme.

Kontrolná komisia podala podnet na prešetrenie tejto veci na Úrad pre verejné obstarávanie. Ten môže pri potvrdení porušenia zákona udeliť obci pokutu do výšky 16 597 €. Súčasný starosta obce Rastislav Profant zodpovednosť odmieta, pretože sporné verejné obstarávanie sa uskutočnilo v roku 2007, kedy bol starostom obce Ľuboslav Klein. „Obec si na zabezpečenie verejného obstarávania objednala odborne spôsobilú osobu, ktorá prebrala plnú zodpovednosť. Na túto situáciu však nemôžeme nereagovať a preto obec nezávisle od výsledkov kontroly nechala celú vec posúdiť právnikovi, výsledkom čoho bude možno aj podanie trestného oznámenia. Ak obec dostane nejakú pokutu, budeme ju vymáhať od zodpovedných osôb," uviedol R. Profant. Porušenie zmluvy a pravidiel finančnej disciplíny kontrola odhalila aj v prípade nepreukázania pozývania zamestnancov krajského stavebného úradu na kontrolné dni stavby. Táto chyba však nie je dôvodom na finančný postih obce.

Kontrola ďalej zahŕňala napríklad posudzovanie správnosti postupu pri výbere nájomníkov, stanovení výšky nájomného, výšky garančného vkladu a taktiež realizáciu platieb za vykonané stavebné práce, hospodárnosť využívania financií a zaradenie stavby do majetku obce. V týchto oblastiach neboli zistené žiadne nedostatky. **(mm)**

V skratke...

◆ Každoročný problém poniektorých vlastníkov nehnuteľností na ul. Širokej so skládkami palivového dreva, motorových vozidiel a vlečiek je opakovaným porušovaním VZN obce Važec č. 4/2007 o životnom prostredí a ochrane verejného poriadku . Po dôraznej písomnej výzve starostu obce na odstránenie skládok z verejného priestranstva pristúpi obec k finančným sankciám v zmysle § 15 uvedeného Všeobecne záväzného nariadenia.

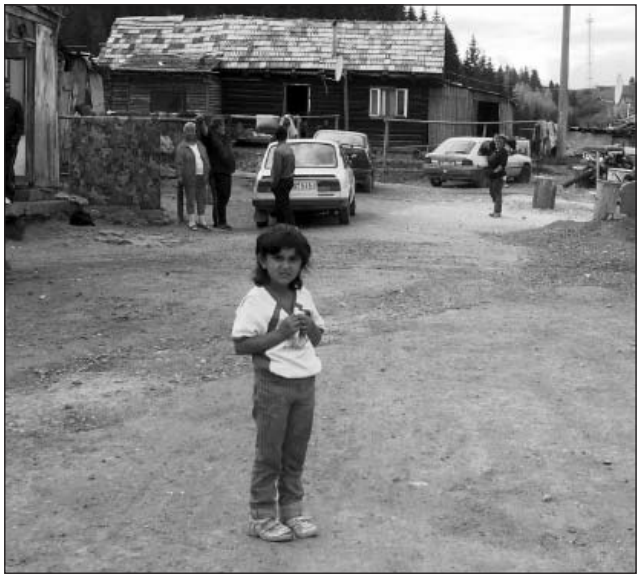
◆ **Výberové konanie na terénneho sociálneho pracovníka a jeho asistenta sa konalo 17. augusta v pracovni starostu obce. Prijaté písomné žiadosti predurčovali veľký záujem o pracovné miesta (24 žiadostí). Výberová komisia pracovala v trojčlenom zložení (Mgr. Agata Ilavská, Zuzana Profantová, Milena Gočová) a ako poradný orgán sa výberu zúčastnil splnomocnenec vlády pre rómske komunity PhDr. Ing. Ivan Mirga. Komisia po osobných pohovoroch s uchádzačmi, ktorých bolo osem, vybrala na pozíciu terénneho sociálneho pracovníka Bc. Richarda Kokyho a na pozíciu asistenta TSP Danielu Šeďovú.**

◆ Projekt na rekonštrukciu základnej školy bol v druhom kole úspešný. Obec tak získala nenávratný finančný príspevok z európskych zdrojov vo výške 616 tisíc €, za ktoré dokončí a vybaví kuchyňu a jedáleň, priestory pre materskú školu, vymení okná a vchodové dvere, zriadi internetovú učebňu, či knižnicu. Termín začatia rekonštrukcie bude známy po uskutočnení verejného obstarávania na výber dodávateľa stavebných prác. Obec sa na rekonštrukcii bude podieľať sumou zhruba 26,5 tis. €.

◆ **Evanjelici začali s rekonštrukciou chodníka okolo kostola. Pôvodná dlažba bola v dezolátnom stave, navyše za dažďa a v zime hrozilo na klzkom povrchu nebezpečenstvo pádu. Nový chodník bude pokrytý protišmykovou dlažbou, upravia sa schody a vymení sa aj staré zábradlie. Rekonštrukcia bude evanjelický zbor stáť zhruba 6 600 €. Víťazom výberového konania na stavebné práce sa stala firma Cestné stavby Liptovský Mikuláš. (red)**

Sociálny pracovník pomáha Rómom lepšie žiť

Rómska problematika je na celom Slovensku aktuálnou témou na riešenie. V médiách opisovaná, tabuizovaná, zveličovaná. V praxi často naliehavá, nepríjemná, neriešiteľná, bezvýchodisková. Rómovia sa dožadujú svojich práv často svojsky a poriadne hlasno, majoritné obyvateľstvo sa cíti ohrozované, odstrčené vlastným štátom. Diskriminácia sa skloňuje v obidvoch „táboroch". Väčšina Rómov žijúcich v osadách na pokraji chudoby nepracuje, ale odčerpáva značný balík zo štátneho rozpočtu. „Bieli" poväčšine pracujú, ich deti chodia do školy aj bez „odmeny" za túto zákonom stanovenú

povinnosť. Rómovia chcú svoje práva, „bieli" si plnia povinnosti. Jedni chcú od štátu bývanie, sociálne dávky, prídavky na osem detí, druhí pocit bezpečia a nižšie dane.

Z balíka peňazí vyčleneného vládou na riešenie rómskej problematiky takmer nikto nečerpá. Samosprávy radšej hrajú „mŕtveho chrobáka", alebo sa nestíhajú čudovať nad absurdnosťou ponúkaných projektov. Kto by potreboval peniaze na vybudovanie kanalizácie v rómskej osade, keď jej obyvatelia nemajú vodu ani WC? Naozaj treba Rómom nádoby na separovaný zber, keď sa zatiaľ nenaučili ani len používať obyčajné koše? Deti začínajúce školskú dochádzku nepoznajú základné hygienické návyky. Máloktorí z vládnych úradníkov zažili situáciu v osadách na vlastnej koži.

Jedným z projektov na zlepšenie integrácie Rómov do spoločnosti je systém pomoci cez terénneho sociálneho pracovníka. Ten má pomáhať členom rómskej komunity v oblasti sociálno-právnej ochrany detí, krízovej intervencie, integrácie osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia, pri rozvoji samostatnosti a zmierňovaní procesu vyčleňovania zo spoločnosti.

Od 1. septembra pracuje ako komunitný sociálny pracovník v našej obci **Bc. Richard KOKY** zo Svitu. Bývalý profesionálny vojak vo výsluhovom dôchodku v súčasnosti externe študuje na univerzite J. A. Komenského v Prahe odbor andragogika – vzdelávanie dospelých. Od začiatku fungovania projektu z fondu sociálneho rozvoja je po D. Šeďovej a V. Papežovi v poradí tretím sociálnym pracovníkom, ktorý by mal pomáhať rómskej komunite integrovať sa do spoločnosti.

☛ **Armáda a sociálna práca sú dva rozdielne svety. Trúfate si na takúto zmenu?**

- Počas mojej služby v armáde som sa stretával s ľuďmi z rôzneho sociálneho prostredia, s rôznymi povahami a charakterovými vlastnosťami. Po odchode z armády som sa chcel sociálnej práci venovať ako dobrovoľník, ale vyskytla sa príležitosť pracovať tu vo Važci, tak som ju využil. Myslím si, že sociálne cítenie v sebe mám a to je podľa mňa základ.

☛ **Aké boli vaše prvé dojmy zo stretnutia s miestnou komunitou žijúcou v Dolinke?**

- Zo začiatku som nemal veľké oči, vedel som, že moje prijatie komunitou nebude bezproblémové, aj keď som jedným z nich. Aj tak bolo. Ich reakcia bola odmietavá, ale keď som im po rómsky vysvetlil, prečo som tu, už len tým, že som hovoril ich jazykom, som sa k nim priblížil. Som jeden z nich, poznám tie problémy, tiež mám nejakú rodinu, čo žije v osadách. Postupne si nachádzame nejakú cestu k sebe, spoločnú reč.

☛ **Čo patrí medzi vaše hlavné úlohy v práci s rómskou komunitou?**

- Pomoc v základných veciach – komunikácia s úradmi, vedenie k samostatnosti. Prvoradé pre mňa je, aby sme nič nedostali zadarmo. Dôležitá je motivácia, aby sme sa postupne naučili, že keď niečo chceme, musíme pre to niečo urobiť. Bol by som veľmi rád, keby sa viac naštartovali napríklad v pracovných činnostiach pre obec.

☛ **Ako chcete dosiahnuť zmenu v živote Rómov v Dolinke?**

- Základ je, že musíme začať od seba. A to tým, že si trošku skultúrnime prostredie, v ktorom žijeme, najmä dodržiavaním hygienických návykov a udržiavaním čistoty. Mojim základným krédom je, že život v chudobe neznamená život v špine. Chcel by som sa venovať najmä deťom, lebo tam vidím veľkú šancu ako niečo zmeniť, naštartovať niečo pozitívne. Ďalšou vecou, o ktorú sa budem snažiť je, v spolupráci s vedením obce, zlepšiť ich životné podmienky, napríklad vytvoriť stredisko osobnej hygieny so sprchami a nejakú práčovňu. Hygiena je totiž dôležitá z hľadiska prevencie rôznych chorôb, napríklad žltačky, ktoré by sa mohli z osady šíriť ďalej. Chcel by som sa pokúsiť urobiť niečo aj pre vysporiadanie pozemkov v osade. Tieto plány sú však závislé od mnohých okolností, nie je to len v mojej moci, preto nemám v tomto smere veľké oči, hlavne teraz v prvých mesiacoch. Ale poznám veľa ľudí z rôznych nadácií, z ktorých sa dajú na tento účel získať peniaze. Teraz je však pre mňa prioritou, ako som už uviedol, zlepšenie čistoty a hygieny. Bol by som rád, keby postupne z Dolinky prichádzali pozitívne správy, že sa naozaj niečo zlepšilo.

☛ **Spomenuli ste prácu s deťmi. Na čo konkrétne sa chcete zamerať?**

- V deťoch je budúcnosť. Deti musia chodiť do školy, ísť cestou vzdelania. Ak sa naučia vážiť si určité hodnoty a dodržiavať ich, vtedy budú aj lepšie akceptovaní majoritnou spoločnosťou. Tu chcem zdôrazniť, že sa budem snažiť dosiahnuť, aby zodpovednosť prebrali rodičia. Nielen preto, že školská dochádzka je povinná, ale aj preto, že deti z majoritnej spoločnosti nemusí nikto vodiť do školy „za ručičku". Nie som zástancom toho, že Rómovia v určitých prípadoch dostávajú od štátu príspevok za to, že deti chodia do školy. Je to demotivujúce. Preto chcem naučiť tých ľudí prirodzenej zodpovednosti za svoje deti. Práva vedia všetci, ale majú

(Dokončenie na vedľajšej strane)

aj povinnosti, a to nielen zo zákona. Malo by nám záležať na tom, aby naše deti boli vzdelané, aby napredovali, aby uznávali nejaké hodnoty. Toto je na nás rodičoch. Viem, že to bude ťažké, nie sme už takí tvárni ako naše deti, ale nerád prehrávam a keď sa do niečoho pustím, chcem po sebe niečo zanechať.

☛ **V súčasnej spoločnosti, našu obec nevynímajúc, sa ľudia na Rómov pozerajú cez prsty, panuje tu všeobecná antipatia. Myslíte si, že je to možné zlepšiť?**

- Pokiaľ je to názor len na komunitu v Dolinke, budem sa snažiť to zlepšiť všemožnými prostriedkami. Ak má niekto v sebe averziu voči rómskej komunite ako takej, to nezmením. Viem, že nie každému je naša menšina sympatická, nie každý má s ňou dobré skúsenosti. Ale bol by som rád, keby ľudia trošku pozmenili svoj pohľad na rómsku komunitu s tým, že ak má niekto zlú skúsenosť s jednotlivcom, nech to nevzťahuje na všetkých Rómov.

☛ **Aký je postoj samotných Rómov k vám ako sociálnemu pracovníkovi?**

- Čo sa týka všetkých dobrých vecí, ktoré súvisia s nimi, sú nadšení. S nejakou negatívnou odozvou som sa zatiaľ nestretol. Ale ochota z ich strany je veľmi dôležitá. Oni majú vo mne dôveru, lebo som jeden z nich. Keď budem vidieť ich snahu, nejaké výsledky, napredovanie, tak to má pre mňa zmysel. V tejto práci aj malý úspech je veľký pokrok. Som ochotný vytvoriť aj občianske združenie, komunitné centrum, aby sme mohli byť prijímateľmi peňazí z rôznych nadácií a fondov. Skrátka rozbehnúť poriadne túto sociálnu prácu vo Važci a hľadať prostriedky a možnosti na riešenie rómskeho problému, ktorý nie je len važecký, ale celoslovenský. Ale ešte raz zdôrazňujem, v prvom rade si musíme my Rómovia urobiť poriadok na svojom vlastnom piesočku.

☛ **V súvislosti s Rómami sa často skloňuje pojem kriminalita. Zahŕňajú vaše plány aj túto oblasť?**

- Určite. Veľmi dobre spolupracujeme s policajným referentom por. Kolomanom Puškom z Obvodného oddelenia PZ z Liptovského Hrádku. Plánujeme rôzne prednášky. Pokiaľ mám dobré informácie, tá kriminalita nie je veľkého rozsahu, ide najmä o drobné krádeže. Takisto v tejto veci sa budem snažiť pôsobiť na komunitu. Zamedziť tomu asi nedokážeme úplne, ale aspoň to obmedzíme.

☛ **Rómovia mesačne dostávajú od štátu nemalé sociálne dávky, ale žijú na hranici chudoby. V čom je podľa vás príčina?**

- Sociálna politika štátu je podľa mňa v niektorých veciach postavená na hlavu. Nikto by nemal dostávať čokoľvek zadarmo. Na to si veľmi rýchlo zvykne Všetko je o uznávaní nejakých hodnôt, o motivácii, musíme sa snažiť, keď niečo chceme dosiahnuť. Ak nám stačí len plné brucho a fľaša vína, je to zlé. To by tu mohli byť sociálni pracovníci donekonečna, aby sa o o nás Rómov starali a utešovali, že bude lepšie. Ja si kladiem za cieľ prebudiť v nás snahu niečo dosiahnuť, aj niečo málo, ale svojim úsilím.

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond

V škole zaznamenali zlepšenie

Po nástupe Richarda Kokyho na pozíciu terénneho sociálneho pracovníka sa, podľa slov riaditeľky ZŠ Agaty Ilavskej, zlepšilo správanie detí z osady. Deti sú údajne pozornejšie, viac rešpektujú príkazy učiteľov, začali sa stravovať v školskej jedálni a platia aj poplatky do triedneho fondu. Pozitívne zmeny v správaní sa prejavili aj u rodičov týchto žiakov, ktorí svoje názory na pedagógov a školský systém často prejavovali krikom a vulgarizmami.

Obec zázraky nečaká

Najväčším problémom súvisiacim s rómskou problematikou v našej obci je podľa názoru starostu Rastislava Profanta bývanie Rómov v osade Dolinka. Všetky „stavby" – poväčšine drevené chatrče alebo unimobunky – stoja na súkromných pozemkoch a z hľadiska stavebného zákona sú teda nelegálne. Okrem toho nespĺňajú ani hygienické kritériá. „Uvedomujeme si, že situáciu bude treba riešiť, lebo problémy môžu len narastať. Nájsť zákonný spôsob je ale ťažké a myslím si, že na ťahu sú v tejto chvíli aj vlastníci pozemkov. Obec môže v tejto veci zvolať vlastníkov a preveriť ich záujem o predaj. Ale prikázať im to nemôžeme," povedal R. Profant. Vyriešenie problému je podľa starostu zložité a naráža na viacero prekážok. Nie všetci vlastníci pozemkov sú ochotní svoj majetok predať. Obec na vykupovanie pozemkov nemá financie a tiež nemá iné pozemky, kde by prípadne mohla osadu presťahovať, čo je problematické aj vzhľadom na schválený územný plán, ktorý s takouto alternatívou nepočíta.

Michaela MATEJKOVÁ

Riaditeľka spoločnosti „Človek v tiesni" navštívila Važec

Dňa 29. 9. 2009 navštívila našu obec riaditeľka slovenskej pobočky českej humanitárnej a rozvojovej organizácie „Človek v tiesni" Mgr. Mirka Hapalová.

Hlavnou misiou tejto organizácie je nachádzanie a aplikovanie nových možností riešenia problémov, ktoré súvisia s problematikou sociálne vylúčených rómskych lokalít na území Slovenska, extrémnej chudoby, dlhodobej nezamestnanosti, nízkej úrovne vzdelania a zdanlivo neprekonateľnej bariéry medzi svetom Rómov a väčšinovej spoločnosti.

Stretnutie, ktoré inicioval terénny sociálny pracovník Richard Koky sa konalo na pôde obecného úradu za účasti starostu obce Rastislava Profanta, terénneho sociálneho pracovníka (TSP), asistentky TSP Danky Šeďovej a policajného referenta – špecialistu pre rómske komunity por. Kolomana Pušku.

Po oboznámení sa so sociálnou situáciou priamo v rómskej lokalite Dolinka riaditeľka ponúkla priamu asistenciu organizácie „Človek v tiesni" našej samospráve pri vytváraní strategických plánov a inkluzívnych politík vo vzťahu k sociálne slabším.

Pri riešení tejto ťažkej problematiky je naozaj každá pomoc dobrá. Je už naozaj len na nás, či takúto pomoc prijmeme. Osobne si myslím, že by bolo veľkou chybou nás všetkých túto pomoc neprijať.

Richard KOKY, terénny sociálny pracovník

„Spaľovači“ záhradného odpadu riskujú zdravie i pokutu

Takmer každodennou nepríjemnou realitou jesenných dní sú biele „komínčeky“ štipľavého dymu stúpajúce hádam „z každej tretej záhrady“. Nadýchnuť sa večer čerstvého tatranského vzduchu – na ktorý sme inokedy takí hrdí – je len zbožné želanie.

Najjednoduchšou cestou, ako sa v dnešnej dobe zbaviť odpadu zo záhrady je – podpáliť ho! Takto sa však v skutočnosti odpadu nezbavíme. Len ho premeníme na iný – omnoho nebezpečnejší druh. Jediným škrtnutím zápalkou sa totiž spustí chemický proces, ktorého výsledkom je vznik škodlivých látok, ktoré nám na zdraví určite nepridajú.

Neotravujme si život spaľovaním odpadu

Dusivý dym vznikajúci spaľovaním bioodpadu – lístia, trávy, vňate zo zemiakov..., obsahuje oxid uhoľnatý, uhľovodíky, oxid dusný a dechtové látky. Vysoké koncentrácie oxidu uhoľnatého spôsobujú smrť udusením organizmu.

Často sa stane, že na horiacu kôpku trávy prihodíme ešte aj iný odpad – plastovú fľašu, téglik od jogurtu, starú topánku. A hotová katastrofa je na svete!

Nízke teploty spaľovania (odpad je často vlhký a viac tlie ako horí) a nedostatočné okysličovanie spaľovacieho procesu spôsobujú, že výsledkom našej snahy o poriadok je nedokonalé spaľovanie produkujúce látky ako čpavok, fenoly, kyanidy, dechty, dioxíny, ktoré sa usadzujú v našich záhradách, na vypestovaných plodinách, vstupujú do nášho potravinového reťazca a poškodzujú naše zdravie. Jedovaté látky sa dostávajú do nášho organizmu aj dýchaním. Mnohé z nich dráždia sliznice horných dýchacích ciest, pôsobia ako nervový jed, poškodzujú imunitný systém najmä našich detí, dokonca môžu vyvolať vznik rakoviny. Navyše - spaľovaním organického materiálu vypúšťame do ovzdušia vynikajúce a lacné hnojivo!

Okrem toho, že spaľovanie záhradného odpadu je nezdravé, je aj nezákonné. Takýmto konaním porušujete hneď tri zákony: o odpadoch, o ochrane pred požiarmi a občiansky zákonník.

Podľa zákona o odpadoch je zakázané zneškodňovať (spaľovať, skládkovať) odpad inde, ako v zariadeniach na to určených, tzn. v spaľovniach alebo na skládkach odpadov. Od 1. januára 2006 tiež platí zákaz zneškodňovať odpad zo záhrad, parkov, cintorínov, verejnej zelene a podobne. Tento „zelený“ odpad je možné iba zhodnocovať, napríklad kompostovaním.

Zákon o ochrane pred požiarmi hovorí, že sa nesmie zakladať oheň tam, kde môže dôjsť k jeho rozšíreniu a ďalej sa nesmú vypaľovať porasty bylín, kríkov a stromov.

Podľa občianskeho zákonníka nikto nesmie nad mieru prípustnú pomerom obťažovať susedov hlukom, prachom, popolčekom, dymom, plynmi, parami... Ak teda niekto spaľuje odpad zo záhrady – lístie, trávu, konáre..., alebo odpad z domu – plastové fľaše, papiere, kartóny, gumu... – dopúšťa sa protiprávneho konania.

Zodpovednosť hľadajme v sebe

Biologické odpady sú kvantitatívne najvýznamnejšou zložkou komunálnych odpadov. Sú v nich zastúpené, v závislosti od miestnych podmienok a ročného obdobia, 30 až 70 %-ným váhovým podielom. Existuje veľa známych a osvedčených technológií, pomocou ktorých dokážeme z bioodpadu vytvoriť kvalitné organické hnojivo, energiu alebo aj napr. alternatívne palivo.

Na tých, čo nepočúvajú svoje svedomie, pletie bič zákonodarstvo. Podľa zákona o odpadoch sa ten, kto zneškodní odpad v rozpore so zákonom alebo ho uloží mimo určeného miesta, dopúšťa priestupku. Za takéto konanie hrozí pokuta do výšky niekoľko stoviek eur. Prejednávanie priestupkov i udeľovanie pokút je v kompetencii obce. Občan ako pôvodca komunálnych odpadov (vrátane biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov) je povinný riadiť sa pri nakladaní s týmito odpadmi podľa všeobecne záväzného nariadenia obce (VZN). Naša obec však v platnom VZN o odpadoch neupravuje systém zberu a prepravy biologicky rozložiteľného odpadu. Občania teda prakticky nemajú čo dodržiavať, avšak ani chýbajúce VZN ich neoprávňuje k protizákonnému konaniu, akým je spaľovanie odpadu.

Aj keď zákon o odpadoch je účinný od roku 2006, mnohé obce mu svoje odpadové hospodárstvo ešte neprispôsobili. Ako pripustil aj starosta Rastislav Profant, nakladanie s odpadmi v našej obci je tiež zatiaľ v plienkach. „Aj keď nakladanie s odpadmi je určené zákonom, v prvom rade je to o ľuďoch a ich správaní. Musíme si uvedomiť, že nesprávnym konaním škodíme sami sebe. Separovanie a zhodnocovanie odpadov už nie je len na báze dobrovoľnosti, ale vyplýva zo zákona. Je to síce relatívna novinka, ale musíme sa tomu prispôsobiť a teda ako obec aj sankcionovať. Samozrejme, aj obec má v tejto oblasti slabé stránky, ktoré sa budeme snažiť vylepšiť. V prvom rade vytvorením VZN a následne riešením samotnej problematiky zhodnocovania bioodpadov. Možno by sa dala nadviazať nejaká spolupráca s družstvom, ak nie, máme v pláne podať projekt na vytvorenie kompostoviska,“ doplnil starosta.

Riešenie na pleciach samosprávy

Samosprávy v rámci svojich kompetencií rozhodujú, čo sa bude v obci robiť aj s biologicky rozložiteľnými komunálnymi odpadmi (BRKO). Ich rozhodnutia však musia byť v súlade so zákonom č. 223/2001 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov, ktorý stanovuje právne rámce nakladania s odpadmi.

Obec musí zabezpečiť, aby sa bioodpad zo záhrad, parkov a ďalšej zelene vrátane odpadu z cintorína, tzv. zelený odpad nedostal do zmesového odpadu, pretože tento bioodpad nesmie byť zneškodňovaný na skládkach a v spaľovniach komunálneho odpadu.

Obec musí vytvoriť taký systém nakladania s biologickým odpadom, ktorý bude akceptovateľný pôvodcami odpadov (občanmi) a zabezpečí, že tí s ním nebudú nakladať v rozpore so zákonom – ukladaním na nelegálne skládky a spaľovaním na súkromných alebo verejných priestranstvách.

Obce musia zelený odpad zhodnocovať samé, alebo ho poskytnúť na zhodnotenie iným oprávneným organizáciám.

Môžu to dosiahnuť:

- aktívnou podporou domáceho a komunitného kompostovania.

- zavedením intenzívneho zberu bioodpadu vo všetkých inštitúciách a firmách v obci, ako aj v domácnostiach, ktoré nechcú alebo nemôžu samostatne kompostovať.

- vybudovaním alebo iniciovaním vybudovania priestoru, kde sa bude tento bioodpad zhodnocovať (obecné kompostovisko, kompostáreň, bioplynová stanica...).

- nájdením odberateľa a zhodnocovateľa na vyzbieraný BRKO.

- zriadením zberných miest na „zelený odpad“, ktoré budú dostatočne prístupné pre obyvateľov.

- ekonomickým zvýhodnením tých pôvodcov, ktorí sa správajú šetrnejšie k životnému prostrediu.

- zvýšenou kontrolou dodržiavania všeobecne záväzných predpisov zo strany pôvodcov odpadu s uplatňovaním postihov pre tých, ktorí ich porušujú.

Michaela MATEJKOVÁ

Kompostovanie

Všetok odpad zo záhradky sa dá premeniť na veľmi kvalitné organické hnojivo – kompost. Miesto pre kompost sa nájde pri troche dobrej vôle v každej záhradke. Medzi najjednoduchšie a najpoužívanejšie spôsoby patrí kompostovanie v kope. Kopa má byť široká približne 1,5 metra, vysoká do 1,5 m a ľubovoľne dlhá podľa množstva materiálu. Kompostovisko treba umiestniť do polotieňa, na mieste chránenom pred vetrom a slnkom. Treba ho umiestniť priamo na pôdu, aby do neho mohli preniknúť dážďovky a ostatní pomocníci z pôdy, ktorí materiál rozkladajú.

Podkladom kompostoviska má byť vrstva hrubšieho materiálu – konárov, slamy, posekané drevo. Dosiahne sa tým dostatočný prívod vzduchu a odtok vody. Na tento základ ukladáme materiál vo vrstvách. Kompostovaný materiál je vhodné po každých 15 – 20 cm prekryť zeminou. Tá obsahuje množstvo mikroorganizmov a drobných živočíchov, ktoré napomáhajú rozkladným procesom a výrazne dokáže viazať zápach.

Čím rozmanitejší materiál kompostujeme, tým lepšie. Čím menšie časti kompostujeme, tým rýchlejšie kompost dozrie. Keďže kompostovanie je založené na práci mikroorganizmov a pôdnych živočíchov, ktoré k svojmu životu potrebujú kyslík, je nutné zabezpečiť správne vetranie kompostoviska. Ak kompost začne zapáchať, treba ho prehodiť a zmiešať s hrubým, suchým materiálom – napr. so slamou alebo posekanými konármi. Ak kompost vysychá alebo na vrchu plesnivie, treba ho zvlhčiť a premiešať. Prevrátenie urýchľuje zrenie kompostu. Na kompost patria okrem odpadu zo záhrady, lístia, trávy, posekaných konárov aj zvyšky z čistenia ovocia a zeleniny, čaj, kávový výluh, škrupiny z vajíčok, popol z dreva, hobliny, drevené piliny, hnoj. Zvyšky z varených jedál a šupy z tropických a citrusových plodov sa neodporúča kompostovať vo veľkých množstvách. Kompost je vyzretý približne po roku. Treba ho preosiať a nespracované časti vložiť do novej kopy ako očkovací materiál. Kompostovanie je prirodzený proces, ktorý v prírode prebieha nepretržite. Preto ak sa nám nepodarí dodržiavať všetky vyššie uvedené zásady, materiál sa nám časom aj tak rozloží, len si to bude vyžadovať dlhší čas. Vyzretý kompost je hnedej farby, má drobnú štruktúru a vonia ako humus. Obsahuje veľké množstvo živín. Jeho veľkou výhodou oproti umelým hnojivám je jeho schopnosť zadržiavať vodu a prevzdušňovať pôdu. Môžeme ním hnojiť zeleninové aj kvetinové záhrady, trávniky, stromy a kríky. Na dostatočné zásobenie živinami stačí 1 cm vrstva kompostu ročne.

Čo získame kompostovaním? Kvalitné hnojivo pre svoju záhradku, žiadny dym zo spaľovania, ušetrené peniaze za odvoz smetí a drahé hnojivá a dobrý pocit, že sme pomohli životnému prostrediu.

Ako správne kompostovať?

Správny pomer uhlíkatých a dusíkatých surovín. Uhlíkaté suroviny – stará tráva, suché lístie, drevná štiepka, slama – suché a drevnaté materiály. Dusíkaté suroviny – šupky z ovocia a zeleniny, zvyšky z kuchyne, zelená tráva, hnoj – šťavnaté materiály s vysokým podielom vody.

Pre správne namiešanie môžeme uhlíkaté suroviny dočasne skladovať pri komposte (samotné sa rozkladajú pomaly) a pridávať ich postupne k dusíkatým v priebehu ich vzniku – napr. zvyšky z kuchyne. Ak chováme psa či iné zviera, môžeme pridávať jeho trus. Výborným urýchľovačom kompostovacieho procesu je hnojovica (moč zvierat), ktorou môžeme v nezriedenom stave kompostovanú kopu občas zaliať.

Dostatočný prístup vzduchu – kompostovací proces potrebuje vzduch. Zabezpečíme ho najlepšie prehodením kompostovanej kopy, čím sa materiál aj premieša. Preto je dobré kopu raz za 1 – 2 mesiace prehodiť, minimálne však na jar a na jeseň. Dostatočný prísun vzduchu zabezpečí aj to, že kompost nezapácha. Pri nedostatku vzduchu, zlej surovinovej skladbe (priveľa dusíkatých surovín, zľahnutá kompaktná masa) či zamokreniu dochádza k hnitiu (nie kompostovaniu) a zápachu.

Dostatok vody – pri zamokrení kompost zapácha (zlý prístup vzduchu), pri vysušení sa zas kompostovací proces zastaví. Optimálne je kompost vlhký, nie mokrý ani suchý. Pre zabránenie vyschnutiu je vhodné umiestniť kompost na tienisté miesto. Na zrejúci kompost môžeme zasadiť tekvice, zatienia ho a poskytnú bohatú úrodu.

Kompostovať môžeme len tak na kope, alebo si môžeme zhotoviť kompostovisko z dosák, či kúpiť plastový kompostér. **(zdroj: internet)**

Ilustračné foto: **internet**

Šesťdesiatpäť rokov života v mieri

● *Oblastné oslavy SNP na Partizánskej lúke na Podbanskom.*

Slovenské národné povstanie. Tri slová, ktoré zmenili životy mnohých. Tri slová, ktoré nikdy neprestanú znieť v srdciach. Tri slová, ktoré v sebe skrývajú nespočetne veľa hlasov. Slovenské národné povstanie. Pre niekoho len pár bezvýznamných strán v učebnici dejepisu alebo štatistické údaje, no dodnes žijú ľudia, pre ktorých tieto slová zmenili svet. Máme šťastie, pretože spomienky nevybledli a my si aj dnes môžeme vypočuť pár viet z úst pamätníkov.

• Leto 1944 – poľskí partizáni sa dostávajú do blízkosti našej obce a šíria správy o blížiacom sa povstaní, na ich podnet sa dva mesiace pred povstaním začal budovať bunker (mal kapacitu cca 50 ľudí, bol vybudovaný pod zemou a mal dobré krytie)

• 29. 8. 1944 – začiatok Slovenského národného povstania, v noci z 27. na 28. 10. 1944 – armáda porazená nemeckými jednotkami, koniec novembra 1944 – na Slovensko sa vracajú rodáci, ktorí boli ako paradezantná brigáda vyslaná v Rusku, presúvajú sa bo bunkra, takisto sa do bunkra sťahujú aj tí, čo odmietajú nemecký nátlak a sú ochotní brániť vlasť

• december 1944 – na pomoc prichádza munícia a zbrane z Ruska

• polovica januára 1945 – pokojnú atmosféru mení blížiaci sa front, od týchto dní museli byť všetci pripravení na nemecký útok, no bunker v „Hučiacich vodách" mal šťastie, Nemci ich nenašli, no vidieť, že na ich druhov poľujú ako na zver, bolo rozhodne skľučujúce

• 29. 1. 1945 – Važec bol oslobodený a všetci partizáni sa vracajú domov, nachádzajú dedinu v strašnom stave, a tak sa všetci pomaly púšťajú do opráv, podávajú pomocnú ruku všetkým, čo to potrebujú a pomaly stavajú Važec opäť na nohy, na ostražitosti však nemohli upustiť, pretože front sa zdržal ďalšie dva mesiace pri Liptovskom Mikuláši

● *Spomienková slávnosť pri pamätníku vo Važci. Snímky:* ***Adriana ILAVSKÁ***

Aj pár viet vypustených z hĺbky srdca odkrýva tisícky vyronených sĺz, tisícky umlčaných výkrikov a tisícky nepoložených otázok. Minulosť sa nedá zmeniť. A preto aspoň hrdo spomínajme na to, čo nás spravilo slobodnými. Každý nádych tých, čo sa odmietli pridať na stranu utláčateľa a riskujúc životy postupne vytrhávali našu vlasť z nepriateľského zovretia, by sa mal vyvážiť zlatom. Veď len vďaka tomu dnes môžete čítať tieto slová, len vďaka tomu nemusíte skláňať hlavy pred inými. Síce prešlo 65 rokov, oni nezabudli, a tak nezabúdajme ani my, pretože je len pár vecí v našej historií, ktoré tak veľmi ovplyvnili dnešok, a toto je jedna z nich.

Slovenské národné povstanie. Prichádza z minulosti, dýcha pre dnešok a naťahuje sa k novým, lepším zajtrajškom. **(coom)**

Jedna otázka pre...

Ľubomíra Motku, dozorcu evanjelického cirkevného zboru

☛ **Evanjelický zbor je už niekoľko mesiacov bez vlastného farára. Ako riešite túto situáciu?**

- Pán farár Vongrej odišiel v septembri minulého roku z vlastného rozhodnutia, teraz pôsobí ako policajný duchovný. Odvtedy sme bez zborového farára, administruje pani farárka Sabová, zborová farárka z Východnej. V súlade s cirkevným zákonom presbyterstvo rozhodlo, že výber farára uskutočníme najprv tzv. pozvaním, teda sami sme si hľadali vhodného kandidáta. Vybrali sme jedného, s ktorým presbyterstvo súhlasilo a dostal povolenie aj od biskupa. Bol sa aj predstaviť v cirkevnom zbore. Následne cirkevný zbor zvolal konvent, ktorý ho volil. Tento kandidát však nezískal potrebný počet hlasov. Na výber farára sme preto vyhlásili súbeh *(oznámenie o voľnom mieste, „inzerát" – pozn. red.)*, ktorý sme uverejnili v Evanjelickom Poslovi. Opäť sa prihlásil len jeden kandidát. Ten sa príde predstaviť do zboru 18. októbra a 25. októbra sa uskutoční voľba.

Východná oslavovala jubileum

Starosta obce Rastislav Profant sa spolu s FS Važec zúčastnil osláv 740. výročia prvej písomnej zmienky o obci Východná. Okrem želania ďalšieho úspešného napredovania priniesol starosta susedom aj originálne dary: „krpce pre sedemmíľové kroky vpred“, „ medecínu pre dobrú náladu“ a „knihu rozprávok do predvolebnej kampane“. Slovami básne vlastnej tvorby pozdravil Východnú aj umelecký vedúci FS Važec MUDr. Michal Kapasný. FS Važec spestrila program na amfiteátri svojimi spevmi a dynamikou tanca.

V bohatom kultúrnom programe sa predstavili folklórne skupiny z Východnej, Važca, Štrby a Liptovskej Tepličky, miestne cirkevné zbory a ženská spevácka skupina Slovenka z Popradu. Pre mladšiu generáciu bolo pripravené vystúpenie hudobnej skupiny Helenine oči a milovníkov pohody potešil pesničkár Janko Majerčík.

V nedeľu sa v miestnom amfiteátri uskutočnila ekumenická bohoslužba a slávnosti zavŕšilo divadelné predstavenie. Sprievodnými aktivitami boli zaujímavé výstavy historických dokumentov, fotografií a krojovaných bábik.

Základ je položený, to ostatné preverí sám život

Na začiatku tohto školského roku sme si pripomenuli 10. výročie otvorenia novej budovy našej základnej školy. Jej základný kameň budovy bol položený v roku 1992 a 2. septembra 1999 sme slávnostne začali vyučovanie v prvom dokončenom pavilóne. O rok na to sme slávnostne otvorili pavilón veľkej krásnej novej telocvične. V roku 2005 sa do tretieho dokončeného pavilónu presťahovala naša materská škola. K úplnému šťastiu nám chýba dokončiť ešte jeden pavilón, v ktorom bude školská jedáleň, kuchyňa, knižnica, moderné učebne a rozšíria sa i priestory materskej školy. Veríme, že je to hudba blízkej budúcnosti. *(pozn. red. – bližšie info na 3. strane v krátkych správach)*

Uplynulo desať rokov a to je čas bohatý na zmeny, zážitky, prekvapenia, obyčajné ľudské radosti, ale možno i sklamania. Prví absolventi, ktorí vyšli z tejto novej budovy školy majú dnes už 24, 25 rokov. V pohľade na uplynulé obdobie je história našej školy pretkaná niťou rôznych udalostí, výbornými žiakmi, skvelými učiteľmi s oddaným srdcom k pedagogickému povolaniu a k deťom. Počas uplynulých rokov sedelo v laviciach školy veľa žiakov. Bránu našej školy opustilo 211 deviatakov a vystriedalo sa veľa učiteľov, ktorí pripravili deti pre život.

Mnohé z týchto detí boli úspešnými reprezentantmi našej školy v rôznych literárnych, výtvarných, speváckych, športových a iných súťažiach a olympiádach. Mnohí z nich sú dnes významní odborníci vo svojej profesii, výborní študenti na vysokých školách, možno i učitelia, jednoducho ľudia, ktorí časť života prežili tu, v budove našej važeckej školy.

Za výsledkami treba vidieť každodennú drobnú činnosť pedagógov a ďalších zamestnancov školy. AKO a ČI sú naši absolventi úspešní, to ukazuje sám život. Ten život, ktorý si už musí každý jedinec prežiť sám. Prajem našej desaťročnej škole veľa dobrých žiakov, chápavých rodičov, trpezlivých pedagógov, ktorí ukazujú perspektívy budúcnosti svojim terajším i budúcim žiakom.

Agata ILAVSKÁ, riaditeľka ZŠ s MŠ vo Važci

Škola oslavuje - 10 rokov v novej budove

Dňa 2. septembra 1999 sa uskutočnil slávnostný akt otvorenia novej budovy základnej školy. Otvorenia sa zúčastnili: starosta obce Jaroslav Bednár, predseda PD Zoltán Strcuľa, ev.a.v. farár O. Koč, rím. - kat. farár M. Jurči, za KÚ Žilina – Ing. Hartman, za OÚ L. Mikuláš – Ing. Kružliak, J. Lichardus.

Vyučovanie v nových priestoroch začalo 3. 9. 1999 podľa platného rozvrhu. Na prízemí pavilónu C je umiestnená riaditeľňa, zborovňa, šatne a školská jedáleň. Na I. poschodí sú triedy 1. stupňa a na II. poschodí triedy 2. stupňa.

V priebehu desaťročia vyučovali na tunajšej ZŠ títo pedagogickí pracovníci: sl. Monika Jacková, Mgr. Oľga Bartková, Mgr. Agnesa Halková, Mgr. Petra Eštvánová, Mgr. Daša Strapoňová, Mgr. Terézia Jančiová, p. Mária Vdovjaková, Mgr. Margita Hybenová, Mgr. Jozef Brka, p. Marián Porubský, Mgr. Jana Ďurišová, Mgr. Mária Shöberová, Mgr. Eva Blaňarová, Mgr. Jolana Kubisová, Mgr. Agata Ilavská, Mgr. Viera Jakúbeková, Mgr. Ivana Gočová, Mgr. Zuzana Porubská, Mgr. Miroslava Juhásová, Mgr. Kvetoslava Gregušková, Mgr. Janette Šandorová, Mgr. Beata Koscelníková, Mgr. Ľubica Smolková, Mgr. Tatiana Barániová, Mgr. Jana Šuleková, Mgr. Michaela Hollá, Mgr. Danuša Lučanová, Mgr. Ján Maroši, Mgr. Martin Pohlod, Mgr. Eva Fedorová

Počas uplynulého desaťročia pracovali na našej škole aj títo pracovníci: Anna Kurilová – ekonómka, Jarmila Kšenzakovičová – vedúca školskej jedálne, Ján Michalko – školník, Mária Pašková - upratovačka, Jana Ilavská – upratovačka, Alena Surovčeková – vrátnička, Elena Kováčová – vrátnička.

V roku 2005 došlo k dokončeniu výstavby ďalšieho pavilónu a v školskom roku 2005/2006 bola do týchto priestorov presťahovaná miestna materská škola. Od 1. 1. 2006 sa spojila základná škola a materská škola do jedného

právneho subjektu.

Od tohto obdobia pracovali v materskej škole nasledovní pracovníci: Daša Zubajová – zástupkyňa pre MŠ, Miroslava Polcová, Martina Kleinová, Anna Staníková, Lucia Bednárová, Mgr. Lenka Rothová – učiteľky MŠ, Anna Profantová, Anna Pafková – upratovačky, Viera Čupková – kuchárka, Zuzana Iľavská – pomocná sila v kuchyni.

Školský vzdelávací program v materskej škole s názvom Zvedavé očká je zameraný na enviromentálnu výchovu a bezprostredný kontakt s prírodou.

Organizované akcie v MŠ: zber a úprava prírodného materiálu, Šarkaniáda, zimná slávnosť s Mikulášom, pečenie medovníkov, tvorivá dielňa – vianočné dekorácie, Vianočná besiedka, zimný športový deň, karneval, tvorivá dielňa – veľkonočné kraslice, Deň matiek, Medzinárodný deň detí, Čarovná noc, letný športový deň, výlet, rozlúčka s predškolákmi.

Súčasné vedenie a nepedagogickí pracovníci školy: Mgr. Agata Ilavská – riaditeľka školy, Mgr. Viera Jakúbeková – zástupkyňa riaditeľky, Mgr. Ivana Gočová – výchovná poradkyňa, Marianna Neviďanská – ekonómka, Jana Pastuchová – vedúca školskej jedálne, Katarína Ilavská – vedúca školského klubu.

Prevádzkoví pracovníci: Michal Ilavský – školník, Anna Kováčová, Alena Feriancová – upratovačky, Paulína Šeďová – hlavná kuchárka, Oľga Mudroňová – pomocná sila v kuchyni.

Pri základnej škole pracuje Rada školy pod vedením Drahuša Lukáča. Predsedníčkou Rodičovského združenia je Miroslava Michalíčková. Zástupcovia žiakov druhého stupňa tvoria Žiacky parlament. Postupne sa v budove základnej školy dobudovali nasledovné kabinety a učebne s príslušným vybavením:

- kabinety: zemepisu, chémie, prírodopisu, fyziky, matematiky, občianskej výchovy, dejepisu, výtvarnej výchovy, hudobnej výchovy, telesnej výchovy, učených pomôcok pre 1. stupeň, učebníc pre 1. stupeň a 2. stupeň.
- učebne: jazyková, počítačová, učebňa audiovizuálnej techniky, školské dielne.

Žiaci majú možnosť vypožičať si knihy zo školskej knižnice, pedagogickí pracovníci majú k dispozícii učiteľskú knižnicu s metodickým materiálom.

V školskom roku 2008/2009 začali žiaci prvého a piateho ročníka vyučovanie v rámci Štátneho vzdelávacieho programu, ktorý je podľa nového školského zákona hierarchicky najvyšší cieľovo programový projekt vzdelávania. Je východiskom a záväzným dokumentom pre vytvorenie individuálneho školského vzdelávacieho programu školy, kde sa zohľadňujú špecifické lokálne a regionálne podmienky a potreby školy.

Súčasťou a cieľom nášho školského vzdelávacieho programu s názvom „Hej, pod Kriváňom, tam je krásny svet...“ je integrovaná väzba na región, jeho zvyklosti, spôsob života, väzba na prírodné prostredie, históriu, kultúru,

● *Slávnostné otvorenie novej školy.*

tradície, dôraz na výchovu k národnému povedomiu a štátnosti. Dôraz kladie aj na environmentálnu výchovu, zdravý životný štýl a na efektívne využívanie voľného času žiakov.

Projekty školy: Sokrates – medzinárodný projekt s ČR, Fínskom a Nemeckom, Týždeň zdravého pitného režimu, Deň zeme, Čistota športových areálov, SERVICE PROJECT 2005 – vybudovanie detského ihriska, Školské mlieko, Do školy bezpečne, O najúspešnejšieho žiačika, EKO deň, Prvácke noviny, Zdravie v školách, Týždeň zdravej výživy, Deň jódu, projekt Komunitnej nadácie Liptov – dobudovanie detského ihriska, skrášlenie areálu školy.

Aktivity: lyžiarsky výcvik, plavecký kurz, školské výlety, deň otvorených dverí Ozbrojených síl na Mokradi, exkurzie, návštevy divadelných predstavení, galérií, múzeí, príprava kultúrnych programov na obecné podujatia, celoslovenská konferencia „Stop fajčeniu“, Deň otvorených dverí viedenských múzeí – Viedeň, beseda s hokejistom Jergušom Bačom, lyžiarom Pavlom Hurajtom, výzdoba TESCO Poprad, účasť na burzách stredných škôl, ukážky činnosti hasičov, polície, zdravotná výchova, slávnostné akadémie, strelecká liga, futbalový a florbalový turnaj.

Súťaže a olympiády: Hviezdoslavov Kubín, Slávik Slovenska, Liptovské zvončeky, Liptovské nôty, Pri prameňoch krásy, Populík, Hliadka mladých zdravotníkov, Literárna lienka, Detský čin roka, Olympijský rok 2008, Na bicykli bezpečne, Deviatka hľadá talent, Filantropia – medzinárodná súťaž, Geografická olympiáda, Plavecká štafeta, Matematická pytagoriáda, Matematická olympiáda, Štúrov Zvolen, Vajanského Martin, Literárna olympiáda CENTROPEN, Rázusovie Vrbica, Stretnutie s literatúrou – Pocta M. Rúfusovi.

● *Kolektív zamestnancov školy pred desiatimi rokmi...*

Pravidelné podujatia: Mikuláš, Vianočná besiedka, pečenie vianočných medovníkov, školský karneval. tvorivé dielne.

Prednášky: Stop fajčeniu a prevencia šikanovania, Neseparujte sa, separujte s nami, Trestné právo, Ústava SR, Spisovná slovenčina, Štúrovci, TANAP, NAPANT, Miluj život, nie drogu.

Poďakovanie patrí miestnemu OÚ, PD, Urbáru, ako aj súkromným podnikateľom a organizáciám v obci, rodičom a všetkým, ktorí v rámci svojich možností pomáhajú akoukoľvek formou našej škole.

(z bulletinu vydaného školou pri príležitosti 10. výročia otvorenia novej budovy)

Foto: **archív ZŠ**

● *... a dnes*

Zabudnutá smutná história

● *V „Kaštieli" je v súčastnosti unikátne múzeum, ktoré zriadil Ján Kováč.*

O čom píšete?

Dom pod číslom 54 bol postavený koncom 18. storočia. Zrejme ho dal postaviť Adam Hybben, otec Jána Hybbena a Terezy Hybbenovej. Bol to prvý murovaný a poschodový dom vo Važci, preto mu dali Važťania prímenie „Kaštiel".

Prví majitelia tohto domu prišli z Liptovského Petra ako zemani. Michal Zaťko, ktorý sa narodil v roku 1817 a zomrel v roku 1857 na zápal mozgových blán. Mal za manželku Terezu Hybbenovú, s ktorou žil v manželstve 20 rokov. Spolu mali dve dcéry, Máriu a Karolínu. Tieto dve dcéry Važťania prezývali „Petranky". Mária Zaťková (1840 – 1922) sa vydala 7. 4. 1864 za Michala Bartku (1842 – 1908). Karolína Zaťková sa vydala za Andreja Sirotiaka. Potomkovia rodu Zaťkovcov dodnes žijú vo Važci.

Potom dom vlastnil syn Adama Hybbena – Ján Hybben, ktorý nosil dlhé vlasy a zapletal ich do vrkoča. Preto mu dali Važťania prezývku „Koňjoš".

Zaťko a Hybben mali v tú dobu vo Važci veľké majetky. Okrem domu „Kaštiela" Ján Hybben – Koňjoš vlastnil mlyn a krčmu. Koňjoš býval v mlyne a v dome býval Ilavský prezývaný „Cifrák" s rodinou. Po nich v dome bývali maďarskí žandári. Najznámejší z týchto žandárov sa volal Javor, ktorého sa Važťania báli. Ale – ako sa hovorí – dovtedy sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije. Raz v noci dvaja bratia natiahli na žandára Javora komisné vrece a mlátili ho tĺčikmi na zemiaky. Nezabili ho, ale zostal ochrnutý. Tak skončila sláva Javorova.

Na mlyničnej vode boli postavené tri mlyny. Na samom vrchu mal postavený mlyn Ilavský „Cifrák". V strede mal mlyn Ilavský prezývaný „Čaptak". Spodný mlyn patril „Koňjošovi", a v tom sa stala tragédia.

Koňjoš mal za manželku Šupalovú (sestra starého Šupalu prezývaného „Buchač"), s ktorou mali jednu dcéru Zuzanu. Manželka mu umrela mladá, preto ostal na výchovu dcéry sám. Za mladou Zuzanou chodil Peter Koška zo Štrby. Keďže dostal povolávací rozkaz na 7 rokov na vojnu, vernosť si sľúbili pri Kríži na Hovalde, že na seba počkajú. Ale Koňjoš s tým nesúhlasil a svoju dcéru Zuzanu vydal proti jej vôli do Pešti za Raphanidesa. Koňjoš si po čase doviedol druhú ženu, mlynársku z Kráľovej Lehoty, aj so synom, ktorý bol vyučený šuster. Keďže Koňjoš vlastnil aj krčmu, mlynárkin syn predával v krčme. Doteraz sa nevie z akých príčin vlastný syn zastrelil svoju matku. Za to dostal doživotné väzenie. Tak Koňjoš zostal zase sám. Potom sa mu ponúkol za sluhu vo mlyne Mäsiarčik, ktorý pochádzal z Martina. Pomáhal mu vo mlyne a na gazdovstve. Keď sluha zistil, čo Koňjoš vlastní, zlakomil sa na peniaze a v noci v spánku Koňjoša v posteli zastrelil. Zabalil ho do plachty a zahrabal v pivnici do zemiakov.

V susedstve mlyna pri Váhu býval aj remeselník kožušník Jurčo, pri ktorom sa učili dvaja učni. Jeden bol Michal Bednár a druhý bol z Bobrovca. Ráno, po tom strašnom čine, Koňjošov sluha Mäsiarčik zavolal na Michala Bednára, aby mu šiel kúpiť do obchodu pol litra pálenky a dáku poživeň. Keď Michal prišiel s nákupom a vkročil do mlyna, hneď mu padli oči na Koňjošovu posteľ – za posteľou bolo všetko vybielené vápnom. Sluha Mäsiarčik to ponatieral, pretože stena bola postriekaná od krvi. Michal Bednár sa hneď pýtal, prečo je to všetko vybielené. To už začal Mäsiarčik klamať. Vraj mlynár odišiel do Martina za mlynárkou a kázal mu dať do po-

● *Ján Hybben-Koňjoš vlastnil „Kaštiel", mlyn a krčmu. Z „Kaštiela" je dnes unikátne múzeum, v ktorom svoje miesto majú aj exponáty kedysi patriace do mlyna i krčmy.*

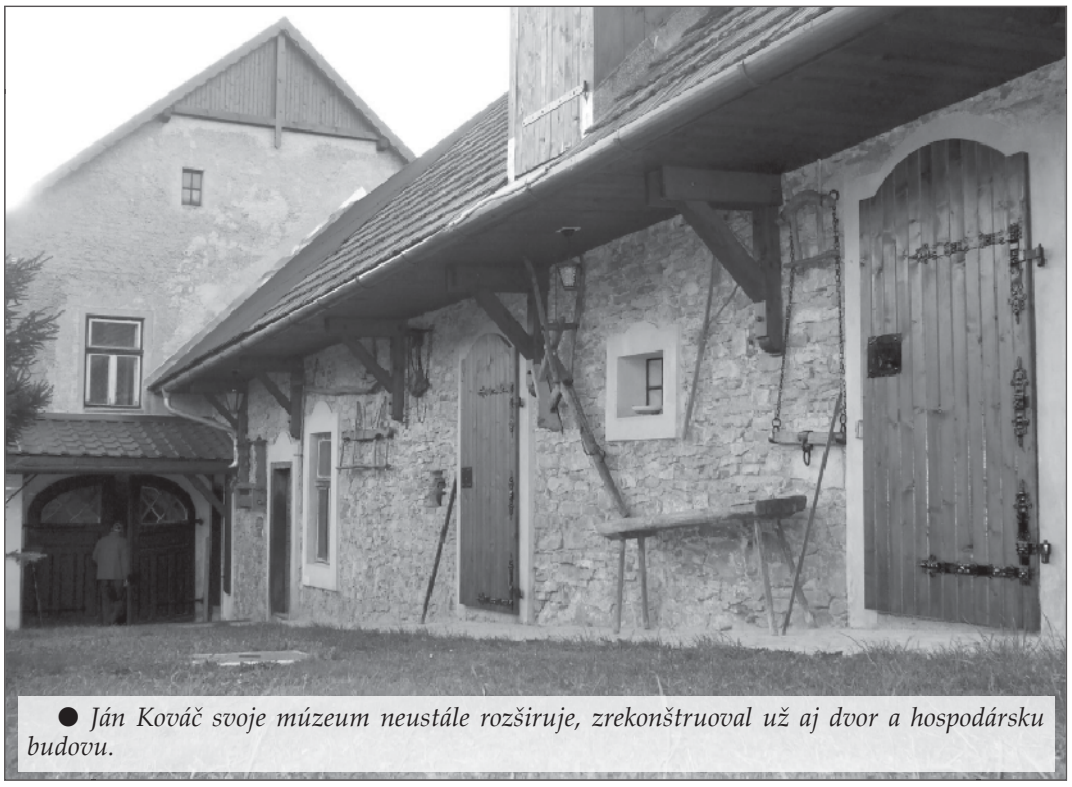
riadku mlyn. Vraj tam ostane dlhšie.

Po Koňjošovi ostali v maštali ešte dve kravy a vôl. Tie chcel Mäsiarčik predať, ale potreboval na prepravu dobytka sprievodný pas. Preto nahovoril Michala Bednára, aby mu pomohol pas vybaviť, že mu kázal Koňjoš doniesť dobytok do Martina. V tú dobu vydával pasy učiteľ Pastrnák, tak Michal išiel za ním a pasy vybavil. Mäsiarčik ešte potom nahovoril starého Šupalu „Buchača“, Koňjošovho švagra, aby mu pomohol hnať dobytok do Martina. Šupala sa dal nahovoriť, ale došiel len na Mašu, pri Červenom kúte, kde sa mu odtrhla podrážka na topánke. Musel sa teda vrátiť domov. Mäsiarčik pokračoval v ceste s dvoma kravami a jedným volom sám. Doviedol ich až do Liptovskej Teplej a tam ich predal mäsiarovi. Mäsiarčik sa už do Važca nevrátil, ale poslal svoju ženu aj so švagrom, aby hovorili po dedine, že Koňjoš odišiel do Martina za mlynárkou. Ľudia v dedine tomu uverili. Po dvoch týždňoch však ľuďom bolo čudné, že tu nechal neobrobené majetky, lebo v tú dobu ľudia skupovali role a lúky. Všetko nahlásili žandárom a začalo sa vyšetrovanie a pátranie po Koňjošovi. Nakoniec ho našiel Paško prezývaný „Keša“ aj so žandármi, zahrabaného v zemiakoch v pivnici. Bol už v rozklade.

Ako sa Mäsiarčik dozvedel, že našli Koňjošovo telo, chcel utiecť do Maďarska. Na hranici ho však žandári chytili. Mal ľudový súd v Ružomberku. Súdilo ho vyše tridsať ľudových sudcov, každý z jednej dediny z Liptova. Važec zastupoval krivý Adolf Húska prezývaný „Rožkár“, ktorý bol pekár. Na súde boli prítomní aj učni Michal Bednár a učeň z Bobrovca, ktorí usvedčili Mäsiarčika z vraždy. Takmer všetci ľudoví sudcovia navrhovali trest smrti. Zastal sa ho len ľudový sudca z Liptovského Ondreja, aby mu dali doživotné väzenie. Tak sa nakoniec aj stalo. Mäsiarčikova manželka aj so švagrom boli obvinení z klamstva. Ona dostala 7 rokov a švagor 8 rokov väzenia. Po súde Mäsiarčika doviezli žandári do Važca, obliekli mu starý kožuch a v sprievode bubeníka vodili ho po dedine pre výstrahu. Bolo to v roku 1925. Z väzenia chcel Mäsiarčik ujsť cez vetraciu šachtu, ale von sa nedostal a udusil sa. Po týchto udalostiach vyhľadali Koňjošovu dcéru Zuzanu. Po troch mesiacoch ju našli v Pešti drotári. Povedali jej, že zavraždili jej otca, aby prišla domov. Zuzana po príchode do Važca predala všetok majetok, ktorý zostal – mlyn aj dom. Lúku Horeváhy kúpil Paško „Keša“, lúku Píla kúpil Michal Čipka. Mlyn kúpil Ilavský „Gabrik“. Dom „Kaštiel“ kúpil notár Sokol. Zuzana Raphanides rodená Hybben prepísala celý tento majetok na okresnom súde v Liptovskom Hrádku dňa 3. 6. 1926.

● *„Panská izba“ v múzeu zobrazuje, ako kedysi žili ľudia z vyššej vrstvy.*

● *Ján Kováč svoje múzeum neustále rozširuje, zrekonštruoval už aj dvor a hospodársku budovu.*

Po prvej svetovej vojne sa vrátili chlapi z Važca z Ameriky. Cez vojnu ich nechceli púšťať. V tú dobu sa vrátil z Ameriky aj Matej Kováč, ktorý kúpil dom „Kaštiel“ za 10 tisíc korún od notára Sokola. Keď Sokol dostal peniaze za dom, všetky ich daroval svojmu synovi.

Ján KOVÁČ

Foto: **mm**

Važecké lúky

O čom píšete?

Pri prečítaní alebo počutí týchto slov každého napadne niečo iné. Môže to byť lokalita bohatá na hríby, na drevo, na lesné plody, môže to byť miesto, kde sa dá zregenerovať a oddýchnuť si po práci, ale môže to byť aj oblasť vzniku piesní, zvykov a nádherných obrazov. Važecké lúky možno posudzovať z každého hľadiska, každý by mal tak trocha pravdy. Ale naša lokalita – Važecké lúky – na mape nie je tak vyznačená, sú tam Tureckie, Opálenô, Jedliny, Vrchčierne, Začierno, Poľany, Zalomy, Múry a podobne, kde konkrétna lúka sa nachádzala, kde sa kosilo, hrabalo, sušilo, ukladalo seno do šopov. Šop bol na každej lúke, na každej väčšej a vzdialenejšej, pretože seno sa nezvážalo hneď v lete, ale až v zime. V lete nebolo na to času, lebo lúk bolo viacej a boli od seba vzdialené a okrem toho „statky" – voly – boli v paši, v Zadnom Handli vo Važeckej doline vedľa Kriváňa. Práca na lúke bola aj ťažká a namáhavá, lebo sa ručne kosilo a lúky neboli malé rozlohou. Važecká lúka bola rozsiahla, boli na nej aj stromy, ktoré si majiteľ vysadil a opatroval, lebo keď dorástli, boli dobré „na opal" – na kúrenie, ale nie do celého kamióna.

Chlapi kosili ručne celý týždeň, nechodili domov, ale spávali v čerstvo usušenom sene. Lúka bola krásne vykosená, krajšie ako kosačkou, lebo kosy boli špeciálne – „rakúšanky" a gazda ich mal niekoľko. Na takto vykosenej lúke ste mohli hríby zbadať už zďaleka, lúky boli upravené, čo sa robievalo hneď zjari. Na lúky denne chodili iba ženy, dievčatá a deti, lebo aj doma bolo treba porobiť – podojiť, nakŕmiť, navariť a doniesť chutné jedlo chlapom – halušky, čier, zaváranie, mlieko, ale najmä „šoudry" a slaniny.

Važtianky sa pekne pristrojili, tlačené sukne vrchné boli „upiatie", tie sa na lúke vyzliekli, obesili na zrub šopa a hrabalo sa v spodnici či letnici, neskôr aj v plavkách. Keďže šop mala každá lúka, bol takou istotou, že seno nezmokne, ak by prišla nečakane nejaká „chmára", čo bolo v Tatrách bežné. Pred šopom bol obyčajne taký veľký priestor, kam sa seno z celej lúky ponosilo a tam sa sušilo v „chvoste", kde sa obracalo a keď bolo suché, urobila sa hŕbka, ktorú na žŕdkach šupli do šopa.

Važtianka mala času aj na spev, aj na zber lesných plodov – brusníc, hríbov, čučoriedok. Tak mohli vzniknúť naše krásne trávnice – piesne pri senách, lebo prostredie lúk a prírody priam núkalo romantiku. Keď si Važtianka zaspievala, len sa tak ohlášalo. Večer pri návrate domov sa stretávali a spoločne sa spievalo, grúne si podávali ozvenu a to bola tá romantika, aj keď deň bol pracovne namáhavý. Práca išla od ruky, pri dobrej nálade, susedia si navzájom pomáhali, aj posedeli si pri jedle spolu, porozprávali a človek bol spokojný, dušev ne vyrovnaný, hoci ustatý. Mozole od hrablí sme nikomu neukazovali, zaviazalo sa trochu vreckovkou a hrabalo sa ďalej. Stačilo, keď si to všimol milovaný človek a ten trochu pomohol pri robote.

Mohlo sa v piesni vyspievať všeličo, nielen krása okolia, ale aj problémy či žiale osobného života. Krásne prostredie veľmi vplývalo na vznik piesní. Preto važecké piesne sú také krásne a myšlienkovo bohaté, lebo ich tvorili krásni ľudia, duchovne krásni, hlboko veriaci – nie však bigotne – odovzdaní do vôle Božej. Pokiaľ pieseň nie je aj duchovne krásna, nemá čo poslucháčovi povedať, nestačí, keď sa len slová „rýmujú", musia mať aj hlbší zmysel. Keby sme porovnali lúku vo Važci a v susednej Štrbe, zistili by sme diametrálny rozdiel. Štrbská lúka bola úzka a dlhá, bez stromov, bolo to vlastne pole, takže už romantika prostredia chýbala. Štrbianka na rozdiel do Važtianky nemala čas spievať, lebo lúka bola dlhá, musela sa ponáhľať hrabať, pretože seno sa hneď bralo do voza, ktorý ťahali voly hneď za ňou. Krása prírody sa teda nedala vychutnať, hoci Tatry sú aj odtiaľ pekné. Krásu važeckých piesní umocňuje ešte aj krásny a pestrý važecký kroj, taký rozdielny od susedných obcí.

Toto všetko sa však nedá naučiť, musí sa to prežiť, a prežiť s otvorenými očami a vnímavým srdcom k tomuto kraju. **Mgr. Margita HYBENOVÁ**

Nad Važcom lietajú operení šampióni

História chovu poštových holubov vo Važci nie je veľká. Jedným zo súčasných štyroch chovateľov je Vladimír Bartko, ktorého do tajov holubárčenia zasvätil Ján Michalko. Tomuto koníčku sa venuje už dlhých 35 rokov. O tom, že to robí s láskou a nadšením svedčí aj viacero úspechov, ktoré so svojimi operencami už dosiahol. Minulý rok získal napríklad tretie miesto v kategórii mladých na Majstrovstvách oblasti L. Mikuláš a Ružomberok. Pred pár týždňami nasadil holuby na Národný závod do Nemecka. Vzdialenosť osemsto kilometrov zvládli z okresu L. Mikuláš iba dva holuby – jeden zo Smrečian a druhý z holubníka Vladimíra Bartku.

„Za svoj doteraz najväčší úspech považujem víťazstvo v klube dlhých tratí celého východoslovenského regiónu pred troma rokmi," prezradil chovateľ, ktorý sa momentálne stará o zhruba 80 holubov. Tie si obstaráva od špičkových chovateľov, pričom uprednostňuje tie s dobrým rodokmeňom. Ten však na dosahovanie výborných výsledkov na súťažiach nestačí. Holub musí mať aj

● *Obľúbenou činnosťou holubov je kúpanie.*

špeciálny výcvik. Holubiari rozlišujú niekoľko metód, ako naučiť holuby trafiť domov aj zo vzdialenosti tisíc kilometrov. Ako tvrdí Vladimír Bartko, je to veľká veda. „Ja používam väčšinou prirodzenú metódu, to znamená, že holuby sú stále v páre s holubicami. Takže počas súťaže sa holub vlastne vracia za holubicou. Sú chovatelia, čo chovajú vdovskou metódou, teda holubom ukážu holubice len tesne pred závodom. Aby ich navnadili," vysvetlil chovateľ.

Pri výbere holubov na súťaž je dôležité vedieť aj dĺžku trate, pretože aj medzi holubmi sú špecialisti na krátke trate – tzv. šprintéri a vytrvalci – maratónci, ktorí lietajú trate nad 700 kilometrov. Za priaznivých podmienok dokážu holuby letieť rýchlosťou 72 až 75 km/hod. a vydržia letieť aj 12 hodín.

Na dosiahnutie úspechu však nestačí len holuby vlastniť. Zásluhy sú spoločné. Chovateľ a holuby sú skrátka tím, a na kondícii zvieracích športovcov má podiel aj ich majiteľ.

„Režim, to je základ u holubiara, holuby musia byť trénované pravidelne. Keď ich pustím, tak hodinu im nedám sadnúť na strechu, najmenej hodinu musia lietať," prezradil svoj spôsob výcviku V. Bartko.

Napriek tomu, že každého chovateľa poteší úspech jeho zverencov, nie je to jediný dôvod ich chovu. Aj pre Vladimíra Bartku je to viac než len využitie voľného času. „Ľudia ma poznajú a vedia, že ja žijem s tými holubmi. To sa nedá len tak, že dnes som chovateľ, zajtra nie, dnes k nim idem, zajtra nie. Ako sa povie, to je doslova droga."

Michaela MATEJKOVÁ

Foto: **mm**

Napísali nám

Taký postreh ☺

Myslela som, že v našej obci ma už nič nemôže prekvapiť. Ale žiaľ, opak je pravdou. Po namáhavom pracovnom týždni som sa minule rozhodla, že si pôjdem „prečistiť" myseľ na aerobik do našej Základnej školy. Pri prezliekaní som započula ako sa rozpráva o tom, že bolo kultúrne podujatie pri príležitosti 10. výročia otvorenia novej budovy našej Základnej školy. Pýtam sa, ako je možné, že som nevedela o nejakom kultúrnom programe, keď pravidelne sledujem či už web stránku obce alebo ZŠ? Mám smolu. K tejto udalosti nebolo potrebné urobiť ani len nejaký plagát a zverejniť ho. Dôležité je, že ešte v októbri je na stránke školy oznam, kedy začína školský rok. Bolo mi povedané: „Veď ale to bolo hlásené v rozhlase." To je síce veľmi pekné, ale ja pracujúci, a denne dochádzajúci občan do Liptovského Mikuláša, ktorý dva dni v týždni pracuje do piatej a iné dni chodí domov po štvrtej nemám šancu počuť ani miestny rozhlas. Ono je pekné, že máme rozhlas, ktorý oznamuje denne aj tri krát, že prišiel do našej obce súkromný podnikateľ z Poľska predávať cukrovinky a iné „éčka" , ale podľa mňa oznámiť to, že sa ide niečo po dlhej dobe diať, by bolo dobré aj po štvrtej. Verím, že nie je problém ostať raz za čas niektorej z pracovníčok OÚ v práci o niečo dlhšie, a takéto veci oznámiť aj vtedy. Aj my pracujúci v meste, si zaslúžime byť informovaní o dianí v obci. A tiež by nebolo na škodu veci, keby boli takéto oznamy zverejnené aj na webovej stránke obce.

Dôležité telefónne čísla

- **VODÁRNE** - nepretržitý dispečing 0908 916 582, 044/552 19 92
  - vedúci prevádzky vodovodov 0905 850 730
  - zodpovední montéri 0907 710 417
- **ELEKTRÁRNE** - 044/555 66 22
- **PLYNÁRI (SPP)** - 044/552 43 85

● *Z obecných pozemkov zmizli dreviny, ktoré kvôli svojmu vzrastu a zlému stavu ohrozovali ľudí i majetok. Profesionálna firma odstránila prehnitý topoľ na cintoríne, jeden strom na Vernárskej ulici, vyschýnajúce smreky pred obecným úradom a sčasti zrezali aj stromy pred budovou bývalej materskej školy, ktoré zasahovali do elektrického vedenia. Vedenie obce chce postupne riešiť aj odstraňovanie nebezpečných drevín zo súkromných pozemkov. Starosta obce zároveň vyzýva občanov k obozretnosti pri výsadbe a pestovaní drevín, aby tieto v budúcnosti neohrozovali susedov alebo aj širokú verejnosť. Za úpravu verejnej zelene obec zaplatila 1 864 €.*

HZPC
Growing with our potatoes

(rek)

HOLANDSKÉ SADIVOVÉ ZEMIAKY - ***záruka kvality a úspechu***

ADORA

CARRERA

VOLUMIA

ANNABELLE

SALINE

VIVALDI

MONALISA

MOZART

CICERO

CHALLENGER

SYLVANA

VICTORIA

Veľmi skoré:
ADORA
CARRERA
INGRID
RED SCARLETT
SALINE
VIVALDI
VOLUMIA

Skoré:
ANNABELLE
CANBERRA
CICERO
COURAGE
MONALISA

Stredne skoré -neskoré:
ASTERIX
DALI
DESIREE
CHALLENGER
INNOVATOR
MOZART
RODEO
SYLVANA
VICTORIA

INFO a KONTAKT:
HZPC & APH Slovensko
Ing. Milan TOMA
Dostojevského 4532/67
058 01 Poprad

Tel.: 052 7884105
Fax: 052 7884106
Ing. Milan Toma 0915 939707
Ing. Peter Krivoňák 0918 646808
milan.toma@aph.eu, peter.krivonak@aph.eu
www.hzpc.com, www.aph.sk

Život je loď

Napísali nám

„Človek nesme priviazať loď o jednu kotvu a život o jednu nádej."

Tak koľko lán má silu udržať loď nášho života ďaleko od skál? Koľko kotiev budeme musieť hodiť, aby sme mali loď nepoškodenú?

Tak ako sa s prvým úderom srdca odrazíme od brehu, tak si aj s prvým nádychom vyberáme loď. Väčšinou začíname s malým člnom. Ľahkým a jednoduchým, bezstarostne prerážajúcim vlny, vtedy kotvy netreba. Stačí jediná myšlienka a všetko sa zastaví, stačí želanie a opäť sme v pohybe. Je krásne plávať pokojným morom bez búrok a nerozmýšľať nad druhým brehom.

No na lodi nie sme sami. Časom k nám pristupujú ľudia, ktorým to dovolíme. Vpustiť si niekoho na loď nie je jednoduché. Odomknúť mu dvere do podpalubia je však ešte ťažšie. Tam môže vstúpiť len jediný človek. Lebo, ak je aj svet morom, život loďou v ňom a priateľ veslom, stále je len veslom na palube, nie v kajutách.

Každý prichádzajúci prináša so sebou poklad, ktorý na lodi zostáva naveky. A tak, čím je loď plnšia, tým je ťažšia a potrebuje čoraz viac lán. A my hádžeme nové a nové kotvy a zúfalo sa zachraňujeme.

Kedy sme si uvedomili, čo znamená každá hodená kotva? Bez rozmýšľania, hnaní pudom sebazáchovy, hádžeme do mora nádej. Nech nás drží pri živote. No každá padajúca kotva trhá putá hlbín pod nami. Narúša ich len preto, lebo my sa bojíme dňa, keď uvidíme druhý breh. Desíme sa pomyslenia, že raz budeme musieť vystúpiť z nekonečného kolobehu vôd. A tak vo vlastnom záujme ničíme iných v snahe zostať na mori čo najdlhšie.

Keď však jedného dňa vystúpime na druhý breh, všetky laná sa pretrhnú a my pocítime ich váhu. Večnosť v pustatine budeme musieť prežiť s dlávivou ťažobou. Ani to však nespojí putá v hlbinách a nás pocit viny zlomí.

„Čo dáva zmysel životu, dáva zmysel i smrti." Zmysel nášmu životu dalo prvé odrazenie od brehu, zmysel preň mali aj oškretia o dno a nárazy do skál, a aj to, že jedného dňa budeme musieť vystúpiť z lode nášho života, je jeho zmysel. A tak naučme sa žiť nie medzi brehmi, ale pre obidva brehy.

Adriana ILAVSKÁ
13 rokov, študentka
Gymnázia v L. Hrádku

S touto a podobnými prácami autorka získala:
- *„Cenu Martina Rázusa" v 15. ročníku prehliadky literárnej tvorby Rázusovie Vrbica, zároveň získala postup do celoslovenskej literárnej súťaže „Tak píšem ja 2009", kde je nominovaná na ocenenie.*
- *1. miesto v súťaži Paulínyho Turiec*

Významná návšteva našej obce

V auguste navštívil našu obec krajan z USA John Jaroslav Bartko, ktorého korene sú vo Važci. Prišiel sem ako účastník letného kurzu slovenského jazyka Studia Academica Slovaca, ktorý prebieha už dlhé roky v Bratislave pod záštitou Univerzity Komenského. Jeho účastníci sa chcú naučiť slovenský jazyk a pochádzajú obyčajne z celého sveta. Toho roku boli z 28 krajín. V programe tohto jazykového kurzu bola aj návšteva Važeckej jaskyne, pretože chceli vyhovieť prosbe nášho krajana. Navštívili teda našu obec v sobotu 15. augusta 2009 a na pôde našej obce ich privítal starosta Rastislav Profant s predsedníčkou MO MS Mgr. M. Hybenovou. Obecný úrad sa postaral o občerstvenie, ktoré zabezpečila Adriana Ilavská. Dve dievčatá vo važeckom kroji – Miška Ilavská a Andrejka Miždová – ponúkali hosťom výborné šišky z kuchyne PD Važec.

Návštevníci boli nadšení nielen našim privítaním a pohostením, ale hlavne prírodou a krásnym krajom, páčili sa im naše Tatry, jaskyňa. Máme bohatstvo, ktoré si často nevieme vážiť a napríklad kroje ľahkomyseľne predávame, lebo vidina peňazí je silnejšia ako vzťah k rodnej obci.

Keďže Bartkovcov je v našej dedine niekoľko rodín, dlhšie nám trvalo, dokým sme sa dopátrali, kam vlastne John Jaroslav patrí. Jeho otec Matej Bartko bol narodený v roku 1904 a do USA odišiel v roku 1927. Mal bratov Ondreja a Daniela a bývali na vyšnom konci. Nakoniec sme dospeli k tomu, kto sú jeho príbuzní, z ktorých je tu pani učiteľka Zuzana Lištiaková, ktorá ale zmenila adresu a teraz býva na Harte. Jej otec a otec nášho hosťa boli bratia, teda John Jaroslav je jej bratanec. Bola veľmi rada, že sa s ním môže aspoň telefonicky porozprávať, lebo sa dohodli, že sa do Važca vráti aj s manželkou. Naša námaha teda nebola márna a sme radi, že sme túto správu zachytili v Slovenskom rozhlase a tak sme ju „zhmotnili" do veľmi milej a nevšednej návštevy.

Mgr. Margita HYBENOVÁ
Foto: **Adriana ILAVSKÁ**

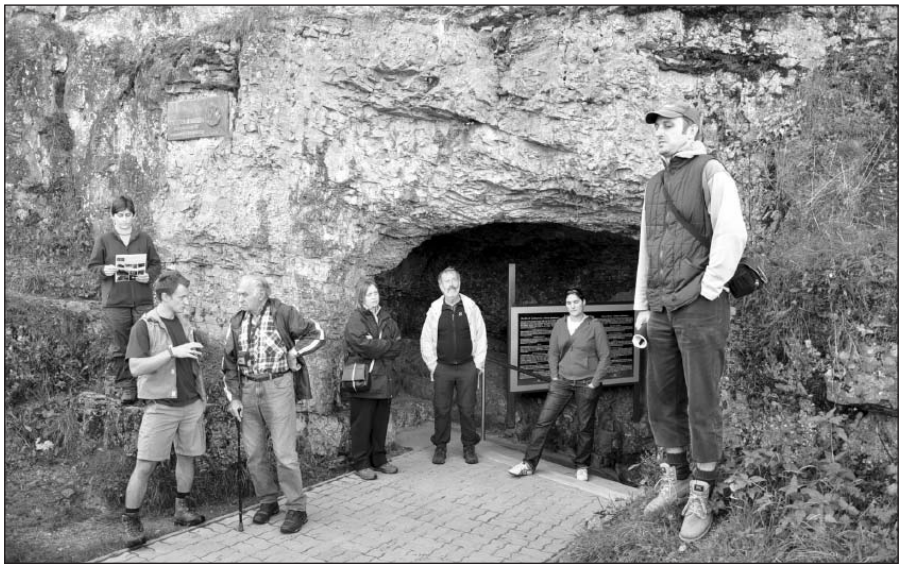

Pohoda na námestí

Druhá augustová nedeľa žila v našej obci kultúrou. Počas slnkom zaliateho popoludnia k príjemnej atmosfére na Námestí slobody na našom malom amfiteátri prispelo vystúpenie ľudovej hudby Sláčik z Liptovského Mikuláša, ktorá predviedla pásmo ľudových piesní z celého Slovenska. Podujatie bolo spojené s pripomenutím si spisovateľky Márie Rázusovej-Martákovej. Druhá akcia (po koncerte skupiny Drišľak), ktorú zorganizoval Výbor členskej základne COOP Jednoty vo Važci dopadla dobre. A to, čo v budúcnosti pre vás COOP Jednota pripraví, vám neprezradím. Nechajte sa prekvapiť! **Anna LUČANSKÁ**, predsedníčka VČZ COOP Jednoty Važec
Foto: **Adriana ILAVSKÁ**

Važecká jaskyňa bude možno ešte atraktívnejšia

Važeckú jaskyňu okrem medveďov pravdepodobne obývali aj iné druhy prehistorických zvierat. Tvrdí to nemecký paleontológ Cajus Diedrich, ktorý si myslí, že niektoré z kostí vystavených v jaskyni nepatrili medveďom. C. Diedrich mal možnosť prezrieť si kosti ako jeden z 35 účastníkov medzinárodného sympózia o jaskynných medveďoch, ktoré sa konalo v Spišskej Novej Vsi v dňoch 17. až 20. septembra. Okrem odborníkov zo Slovenska sa ho zúčastnili aj znalci z Čiech, Rakúska, Nemecka, Poľska a Španielska. Važeckú jaskyňu navštívili 19. septembra.

„Počas prehliadky jaskyne nás pán Diedrich poprosil, či by si mohol bližšie pozrieť kosti, ktoré sú vystavené v Zrútenom dóme. Niektoré z nich následne identifikoval ako kosti jaskynných levov (Panthera spelaea), pravekých jeleňov (Cervus elaphus), a nosorožca srstnatého (Coelodonta antiqitatis). Tieto jeho tvrdenia zatiaľ nie sú oficiálne potvrdené, ale mohli by byť pravdivé, pretože o týchto zvieratách – okrem leva – sa vo svojej knihe zmienil už aj František Havránek, ktorý jaskyňu sprístupnil," povedal správca Važeckej jaskyne Milan Orfánus.

Ako ďalej dodal, potvrdenie názoru nemeckého paleontológa by bolo pre jaskyňu prínosom, pretože by ju ešte viac zatraktívnilo. Važecká jaskyňa patrí medzi najvýznamnejšie náleziská kostí jaskynných medveďov a po nainštalovaní sochy a kostry jaskynného medveďa v roku 2006 sa ešte viac dostala do povedomia návštevníkov, ktorí ju vyhľadávajú práve pre túto atrakciu.

Napriek krásnej kvapľovej výzdobe a aj nenáročnej prehliadkovej trase zaznamenali v tomto roku pokles návštevnosti jaskyne. V období od 1. februára do 30. septembra si ju prezrelo 14 790 návštevníkov. Podľa správcu je to zhruba o 5 000 ľudí menej ako v minulom roku. „Nie je to problém len našej jaskyne, podobne sú na tom všetky ostatné sprístupnené jaskyne na Slovensku. Pravdepodobnou príčinou je prechod na euro a tým pokles kurzu českej koruny i poľského zlotého a asi aj hospodárska kríza. Tá sa zrejme odzrkadlila aj v iných sférach turistického ruchu," dodal M. Orfanus.

Väčšinu návštevníkov jaskyne tvoria Slováci (73,2 %), za nimi nasledujú Poliaci (12,16 %), potom Česi (10,32 %), ďalej Nemci (1,07 %), Rusi (0,68 %), anglicky hovoriaci turisti (0,42 %) a Maďari (0,25 %). **(mm)**

Metamorfózy ľudového umenia

● *Autor výstavy Viliam Ján Gruska (vpravo) s Margitou Hybenovou a Miroslavom Kinderom.* *Snímka:* ***Alojz ŠPAČEK***

Od 6. augusta do 31. októbra je v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave, Vajanského nábrežie 3 otvorená multimediálna výstava METAMORFÓZY ľudového umenia Slovenska. Podáva svedectvá o rozmanitých podobách originálnej a autochtónnej kultúry, o podhubí vzniku, tvorby, tvorcoch, interpretoch, domácich aj zahraničných úspechoch Slovenského ľudového umeleckého kolektívu SĽUK-u pri príležitosti 60. výročia jeho vzniku. Hlavným garantom výstavy je Slovenský ľudový umelecký kolektív s prispením Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Libreto: Vladimír Kyseľ. Realizačný koncept a scenár: Viliam Ján Gruska

Výstavu dotvárajú artefakty ľudovej kultúry zo zbierok: Slovenského národného múzea - Historického múzea v Bratislave, Ústredia ľudovej umeleckej výroby - UĽUV Bratislava, Mikuláša Gigaca zo Šumiaca.

Svadobné vence, party, doplnky k svadobnému odevu a svadobným obradom spojených s čepčením nevesty zapožičali a inštaláciou na výstave prispeli nositelia tradičnej ľudovej kultúry z obcí Cífer, Čataj, Príbelce, Hrochochoť, Hronské Klačany, Hrušov, Kojšov, Krakovany, Láb, Liptovské Sliače, Mestečka, Myslava - mietna časť Košíc, Ľubiná - Miškech dedinka, Poniky, Rejdová, Sebechleby, Sekule, Košariská, Vajnory, Važec a Zliechov. Za obec Važec inštalovala svadobné party pani Margita Hybenová. Realizačným garantom inštalácie vitrín je Miroslav Kinder.

Na dokumentácii, realizácii a montáži konštrukčných a výtvarných prvkov výstavy sa podieľalo desať slovenských firiem z celého Slovenska.V piatich výstavných miestnostiach sú konštrukčné a výtvarne prvky, ktoré boli prepravené v dvoch plných kamiónoch. Ide o ojedinelú výstavu svojho druhu. Ťažko sa o nej píše, treba ju vidieť. Maľba na skle použitá na plagáte je dielom Dušana Benického.

Autor výstavy Viliam Ján Gruska, známy svojim maximalistickým pristupom, v spolupráci s tímom spolupracovníkov pripravil mimoriadne zaujímavú výstavu, ktorú treba vidieť, lebo v takomto rozsahu sa tak skoro nenainštaluje. Je dôstojným príspevkom k oslave 60. výročia SĽUK-u.

Zo šiestich televíznych obrazoviek v synchróne premietajú začiatky SĽUK-u, jeho históriu. Na výstavných paneloch sú spomienky na zakladateľov, choreografov, hudobných skladateľov, scénické výtvarníčky, interpretov, režisérov... Výstava sa stretáva s veľkým ohlasom odbornej verejnosti. Je navštevovaná domácimi i zahraničnými návštevníkmi.

Alojz ŠPAČEK

Ako sa rodí krása

Parta je určite najvýraznejšou súčasťou važeckého kroja, presnejšie toho svadobného. Každá nevesta kedysi počas svadobného obradu s hrdosťou nosila pestrofarebnú ozdobu hlavy, až kým jej ju počas svadobnej hostiny obradne nesňali a tak symbolicky ukončili dievčenské časy. V dedine bola len jedna parta, ktorú si vydajachtivé devy požičiavali. Nemohla mať každá svoju vlastnú, lebo výroba party nebola vôbec lacná záležitosť a už vôbec nie jednoduchá. Táto najoriginálnejšia súčasť kroja sa veru nedala nikde kúpiť, umelecké diela sa skrátka vo fabrikách nevyrábajú. Len bystrý um a zlaté ruky podtatranského ľudu vedeli vyčarovať krásno. A vedia to dodnes. Lenže - tých ľudí, ktorými sa pod rukami rodí zázrak, už treba hľadať. A, bohužiaľ, je ich čoraz menej, pretože ľudovej tvorbe sa venuje len staršia generácia a svoje umenie väčšinou nemajú komu odovzdať. Zatiaľ ich tu, našťastie, ešte máme. Usilovné ženičky, čo tkajú, vyšívajú a zanechávajú nám svoje poklady. Prácu svojich rúk - poznačených mozoľmi neľahkej doby, ktorú prežili. Kúsok zo seba samých nechávajú v každom centimetri koberca či obrusu. Ich pečať nájdeme na dečkách, krojoch, maľovaných truhliciach, tanierikoch či krčiažkoch.

A nad tým všetkým ako najvzácnejší drahokam tróni parta. V určitom ohľade najdokonalejší výtvor važeckého ľudu. Doteraz nielen hodná obdivu, ale vďaka jednej šikovnej žene aj naozaj

obdivovaná vo svojej skutočnej – hmatateľnej kráse. Posledná „stará“ parta vznikla vo Važci ešte pred požiarom.

(Pokračovanie na 20. strane)

(Dokončenie z predchádzajúcej strany)

Dnes je už opatrovaná len ako krehký monument, svedectvo zašlých čias. Je jedinečná, ale nie jediná.

Na žiadosť obecného úradu sa Zuzana Brezinová – známa šitím krojov, malých krojovaných bábik, zdrobnených postieľok s pestrými perinkami - pred rokmi podujala na jej opravu. Lenže zub času sa už natoľko podpísal na starodávnej ozdobe, že ani oprava jej už nemohla vrátiť stratený lesk. A tak sa pani Brezinová podujala na výrobu novej party. Dodnes to má v živej pamäti. „Najviac som špekulovala nad tým, akým spôsobom urobím kostru. To je totiž to najťažšie – urobiť pevný a dobrý základ, ktorý nebude ťažký, ale udrží to všetko pokope. Najmä musí mať správny tvar a sklon, aby sa parta dala upevniť dobre na hlavu. Nakoniec som si našla spôsob a pomocou rôznych drôtov som vyrobila takú základnú osnovu." Potom prišlo na rad zdobenie. Samotná parta sa skladá zo stoviek pestrofarebných kvietkov, lístkov, lesk jej dodávajú korálky a zrkadielka. Kedysi sa parta poskladala z hotových pierok – uviazaných kytičiek, ktoré bolo dostať kúpiť v špecializovaných obchodoch. Dnes by ste také obchody hľadali márne, takže bolo nutné povyberať kvietky

z rôznych umelých kytičiek. Ale nehodili sa všetky, často polovica zostala nepoužitá, pretože kvety boli príliš veľké alebo malé. V začiatkoch sa kvietky dali kúpiť len v Košiciach, B. Bystrici, dokonca niektoré sú až z Rakúska. Teraz je to už s ponukou v obchodoch lepšie, ale stále veľmi finančne náročné. „Parta je urobená tak, ako záhradôčka, kde kvitnú kvety. Nie je stlačená, plochá, ale voľná, nadýchaná. Aj keď pôsobí krehko, je pevná, môže sa s ňou hocijako hýbať. Naspodku popri hlave sú rady korálkov, akoby korunka kráľovnej. A do party patria aj zrkadielka, ktoré sa špeciálne obtáčajú lesklým drôtikom a korálkami, je ich sedem – na každý deň v týždni jedno. Navrch party idú metličky. Kedysi som ich vyrábala z vianočných ozdôb – používala som chvosty vtáčikov. Ale tie sa minuli a metličky teraz musím prácne vyrábať z nylonových vlákien," približuje výrobu Z. Brezinová. Trvalo to niekoľko mesiacov, kým zo spleti kvetov a iného materiálu vznikla parta. Takáto práca sa totiž nedá robiť naraz. „Je to veľmi náročná robota, umelecká. Kvietky a korálky sú drobučké, je to piplavé, nervy pracujú, namáham si aj zrak. Nemôžem to robiť celý deň. Musím aj ladiť a striedať farby, niekedy kvietky priložím a zase premením, kým nie som spokojná. Všetko treba poriadne prichytiť drôtikmi a potom aj zadnú stranu pekne prizdobiť, aby to bolo zakryté. Pod metličky a dozadu dávam viac zelených lístkov, aby to bolo ako v piesni – Parta moja parta, zelený veniec...," zaspieva si pri práci dnes už 78-ročná umelkyňa, ktorá momentálne pracuje na v poradí šiestej parte. „Urobila som jednu pre folklór, jednu do múzea, ďalšiu pre skanzen v Pribyline. Štvrtá je v Amerike a posledná v Austrálii. Teraz robím na pamiatku pre vnúčatá," dodala Z. Brezinová.

Obdivovatelia sa zhodujú, že važecká parta je krásna. Ich zhotoviteľka o tom vie svoje, keď s úsmevom počúva reakcie ľudí na svoje dielo. Určite má byť na čo hrdá. Veď sama, na vlastnej koži vyskúšala, ako je to náročné, keď sa rodí krása. **Michaela MATEJKOVÁ**

Foto: **mm**

● *Zuzana Brezinová vyrobila už päť párt, šiestu robí vnúčatám na pamiatku.*

VAŽECKÉ NOVINY - spravodaj obce Važec *• september 2009 •* ***Vydáva a rozširuje:*** *Obecný úrad, Na Harte 19, 032 61 Važec •* ***Šéfredaktorka:*** *Mgr. Michaela Matejková •* ***Redakčná rada:*** *Adriana Ilavská, Mgr. Janette Šándorová, Jana Pastuchová • Reg. číslo: EV2897/09 •* ***Pre-Press:*** *Mgr. A. Vízner, Podtatranské noviny, Popradské nábrežie 17, 058 01 Poprad •* ***Tlač:*** *Tlačiareň Kežmarok, Priekopa, 060 01 Kežmarok.*